

Újpesti

Helytörténeti
Értesítő

2018. szeptember
XXV. évfolyam 3. szám

A fiúk alapos kiképzést kaptak; felkészültek a bevetésre. A vadonatúj szerkocsihoz friss egyenruhát is varratott számukra az Egyesült Izzólámpa és Villamossági Rt. Az udvaron olyan magabiztosan gurultak a fotós kamerája elé, mint Szűcs János bankigazgató a Meseautó című filmben. Ötven évvel a gyári tűzoltóság megalapítása után, immár minden rendelkezésre állt a teljes körű segítségnyújtáshoz: a tűzoltáshoz sugárcső, tömlők és poroltó, a műszaki mentéshez balta és mentőkötél. Azt hitték, ezennél nem fordulhat elő akkora tragédia, mint '28 nyarán, amikor az egész szerelőműhely és anyagraktár leégett. Tudták, ha baj van, bekapcsolják a szirénát és azonnal indulnak.

A fotó hátán a dátum: 1941. Vészerhes, végzetes esztendő. Meghalt Babits Mihály, megszűnt a Nyugat. A poeta doctus hiába kiáltotta, hogy: „béke! béke már! / Legyen vége már!”, a fiúk számára a harc csak most kezdődött igazán. Magyarország és a Szovjetunió között beállt a hadiállapot; június végén tízezreket vezényeltek az orosz frontra. Gyenge páncélvédelmű gépjárművek, lovasdandárok és kerékpáros zászlóaljok indultak Ukrajna felé. A csapatoknak nem jutott megfelelő egyenruha és elegendő hadi eszköz a méltó helytálláshoz. Az újpesti fiúk felkészültek a bevetésre! Már tudták, hogy létezhet nagyobb tragédia, mint '28 nyarán. Amikor meghallották a légvédelmi sziréna hangját, azonnal indultak. □ *Barta Flóra*

Ujpest „mintaszerű” tűzoltóságáról

„Az ujbpesti téli kikötőben pénteken kigyulladt a M.F.T.R. VI. számú tankhajója, amelyet a téli forgalmi szünet alatt javításra vontattak be a kikötőbe.

A tankhajót benzinszállításra használják és a felgyülemlett gázok öngyulladását idéztek elő. A tank csakhamar lángba borult. Derék tűzoltóinkon kívül a pesti tűzország is kivonult a helyszínére. A tüzet hamarosan eloltották. Kivonultak a mentők is, de szerencsére nem akadt dolguk.” (Színház és Mozi Magazin, 1937. március 4.)

„A pestvármegyei Tűzoltó Szövetség már régebben úgy határozott, hogy ezévi vármegyei tűzoltóversenyét augusztus 29-én Ujbpesten rendezi meg. A tűzoltóverseny mindenképpen nagyszabásúnak és látványosnak ígérkezik, mert azon Pestvármegye minden jelentősebb tűzoltótestülete képviselteti magát, úgy, hogy több ezer tűzoltó részvételére számít a rendezőség, akik a legkülönbözőbb versenyszámokban fognak indulni, hogy ott tudásukat bemutassák. [...] A város [...] egy nagy ezüst serleget ajánl fel a verseny egyik első díjának.” (Igaz Szó, 1937. július 24.)

„Karácsony másodnapján ünnepelte a Phöbus gyári tűzoltóságának ötéves fennállását. Dr. Ullmann Andor h. vezérigazgató, Melly József és Tycho Rudolf igazgatók fogadták az érkezőket, akiknek soraiban ott láthattuk dr. Semsey Aladár polgármestert, dr. Hess Pál főjegyzőt, Hoffer Mihály ujbpesti és Laborczy Gyula rákospalotai tanácsnokokat. Budapest székesfőváros tűzoltóságát Strum István felügyelő, a budapesti önkéntes tűzoltókat dr. Szalay Lajos főparancsnok, az ujbpesti-eket Jónák Gyula parancsnok képviselte. A jubiláló Phöbus tűzoltók Kiss Ferenc parancsnok vezényletével három gyakorlatot mutattak be és fegyelmezett, precíz munkájukkal bizonyítékát adták annak, hogy kiképzésük avatott kezekben van. [...]” (Színház és Mozi Magazin, 1938. január 8.)

„Szombaton délután a Chinoin gyár szárító kamarájában veszedelmes tűz támadt. Valószínűleg öngyulladás következtében a

»Neo-magnol« lángra lobbant. Derék tűzoltóink percek alatt két autóval vonultak ki a tűzhöz és mivel a »Neo-magnol« égése közben fojtó gáz keletkezett a tűzoltók gázálcokkal dolgoztak és egy órai megfeszített munkával sikerült eloltani a veszedelmes tüzet.” (Színház és Mozi Magazin, 1938. augusztus 1.)

„A belügyminiszter a tűzoltás és mentés terén negyedszázadon át kifejtett érdemes tevékenységük jutalmazására alapított díszérmet adományozta a Wolfner Gyula és Társa cég gyári tűzoltóságához tartozó Pintér Károly őrparancsnoknak, Szellő Ferenc és Janiczky Károly rajvezetőknek, valamint Tarovszky József csővezetőnek.” (Ujbpest, 1938. augusztus 3.)

„Szombaton délben eddig ismeretlen okból kigyulladt a Hunnia csokoládégyár Horthy Miklós úti gyárának tetőzete. A hirtelen keletkezett tetőtűzet a gyári tűzoltóság lokalizálta. A kikergetett tűzoltóságnak már alig akadt munkája.” (Ujbpest, 1938. augusztus 31.)

„A mai városi közgyűlésen tárgyalják a tűzoltóság újjászervezésének ügyét. [...] a 180.000-1936. B.M. számú rendelet értelmében fel kell emelni a hivatásos tűzoltóság tiszti és legénységi létszámát. 3 év alatt két tiszttel és 17 főnyi legénységgel emelnék a tűzoltóság létszámát. Hogy a városra háruló nagy többletkiadásokat elosszák, ezt a létszámfelemlést 3 év alatt akarják megvalósítani. A két tiszttel azonban már az első évben alkalmazzák. Létszámemelés következtében már az első évben 15.000 P többletkiadás hárul a városra. Az indokolás szerint s tűzvédelmi feladatokon kívül légoltalmi rendelkezések is szükségessé teszik ezt a nagymérvű átszervezést és létszámemelést.” (Ujbpest, 1938. október 19.)

„Tűzoltótiszt-jelöltek látogatása Ujbpesten. Az Országos Tűzoltóképző Tanfolyam ötven hallgatója jelent meg szombaton az ujbpesti városházán, ahol dr. Pohl Sándor polgármester és Jarmatzky Jenő tűzoltófőparancsnok fogadta őket. A tanulmányi kirándulás célja a mintaszerű ujbpesti tűzoltóság szerveztének megismerése és a laktanya megtekintése volt.” (Ujbpest, 1938. november 9.)

(Összeállította: Szöllősy Marianne)

Az Újpesti Helytörténeti
Alapítvány lapja

Alapító szerkesztő:
KADLECOVITS GÉZA

A szerkesztőbizottság elnöke:
HIRMANN LÁSZLÓ

A szerkesztőbizottság
tisztelt elnöke:
DR. SIPOS LAJOS

A szerkesztőbizottság tagjai:
DR. HOLLÓSI ANTAL
DR. KÖRÖS ANDRÁS
ROJKÓ ANNAMÁRIA

Szerkesztő:
ROJKÓ ANNAMÁRIA

Munkatársak:
IVÁNYI JÁNOS
DR. KRISKA GYÖRGY
KRIZSÁN SÁNDOR
LŐRINCZ RÓBERT
SZÖLLŐSY MARIANNE

Számunk szerzői:
BARTA FLÓRA fordító
CSERTEG ISTVÁN ny. villamos-
mérnök
GERGELY ÁGNES költő, műfordító
HARGITAI MIKLÓS ny. villamos-
mérnök
HIRMANN LÁSZLÓ tanár,
gimnázium-igazgató
IVÁNYI JÁNOS okl. építőmérnök
DR. KOVÁCS IVÁNNÉ gyógypedagógus,
ny. iskolaigazgató
KRIZSÁN SÁNDOR gyűjteménykezelő
LASZIP GÁBOR történész
LŐRINCZ RÓBERT könyvtáros,
könyvtárigazgató
ROJKÓ ANNAMÁRIA újságíró,
szerkesztő
DR. SZERÉNYI MÁRIA ny. tanár
SZÖLLŐSY MARIANNE helytörténeti-
gyűjtemény-vezető
DR. UDVARVÖLGYI ZSOLT törté-
nész, szociológus, főiskolai docens
(AVKF, Vác)

Kiadja: Újpest Önkormányzata
Műszaki szerkesztő:
GELLÉRT KATALIN
Nyomdai kivitelezés:
SPÁCIUM BT.
Felelős vezető: KOÓS GÁBOR

Újpesti

Helytörténeti
Értesítő

2018. szeptember
XXV. évfolyam 3. szám

Az Egyesült Izzólámpa és Villamossági Rt. tűzoltói 1941-ben (részlet)

1	BARTA FLÓRA <i>Hová tűntek?</i>
2	Újpest „mintaszerű” tűzoltóságáról Összeállította SZÖLLŐSY MARIANNE
Tanulmány	
4	DR. UDVARVÖLGYI ZSOLT <i>Az újpesti ONCSA telep nyomában, 3. rész</i>
6	LASZIP GÁBOR <i>Az első újpesti labdarúgók, 2. rész</i>
Közlemények	
8	LŐRINCZ RÓBERT <i>Újpesti gyártűzek, 1. rész</i>
11	DR. SZERÉNYI MÁRIA <i>Móricz Zsigmond: Az újpesti bútor, 2. rész</i>
12	SZÖLLŐSY MARIANNE <i>110 éve épült Újpest első filmszínháza</i>
14	IVÁNYI JÁNOS <i>90 éves a Krisztus Király plébániatemplom</i>
16	ROJKÓ ANNAMÁRIA <i>Prém Margit, az adományozó, 11. rész: „Előre is köszönöm...”</i>
19	KRIZSÁN SÁNDOR <i>Újpesti úttörténet: A Vasút utcától a Görgey Artúr utcáig, 13. rész</i>
21	DR. KOVÁCS IVÁNNÉ <i>A „Violába” jártam iskolába</i>
22	CSERTEG ISTVÁN – HARGITAI MIKLÓS <i>A Tungsram SC Tájékoztató Futó Szakosztályának története, 4. rész</i>
24	GERGELY ÁGNES <i>Újpest</i>
Híres újpestiek	
25	HIRMANN LÁSZLÓ <i>Wlassics Gyula</i>
Interjú	
28	SZÖLLŐSY MARIANNE <i>Többször kaptunk választási lehetőséget a sorstól</i>
32	Helytörténeti hírek

Az újpesti ONCSA-telep nyomában, 3. rész

Az újpesti képviselő-testület 1941. évi július hó 30-i rendkívüli közgyűlésén „Dr. Kerényi László I. oszt. közigazgatási fogalmazó előterjeszti a polgármesterhelyettesnek a jog- és pénzügyi, valamint a gazdasági bizottságok véleményével egyező javaslatát. Dr. Grichvalszky Arthur aggályait fejezi ki amiatt, hogy a város a szóban forgó ingatlant tulajdonjogának telekkönyvi bejegyzése nélkül engedi át, továbbá amiatt, hogy az újabb területet a város a hitbizománytól csak hosszú eljárás útján szerezheti meg. Dr. Nádas János örömmel üdvözlí a javaslatot. Baron Andor a javaslat mellett szólal fel. Elnöklő polgármesterhelyettes ezután a javaslatot szavazás alá bocsátja s a felállás útján történt szavazásból megállapítja, hogy a képviselőtestület a javaslatot egyhangúlag elfogadja.

Ezután az elnöklő polgármesterhelyettes az elfogadott javaslat azonnali végrehajthatóságának kimondására névszerinti szavazást rendel el azzal, hogy akik azt elfogadják igennel, az azt ellenzők pedig nemmel szavaznak. Igennel szavaznak: Almásy József, dr. Bakó Oszkár, Baron Andor, Béki Mihály, Dömötör Jenő, Goldberger Nándor, Gözsy-Kováts István, dr. Grófcsik Dezső, Jankovics József, Jarmatzky Jenő, Jónák P. Antal, Joó Sándor, Kerényi Nándor, dr. Kovács János, Ládai Győző, Markovics Béla, dr. Magyar Pál, G. Molnár Ferenc, Müller A. Géza, dr. Nádas János, dr. Nádas Gyula, Nemes Fejes István, Pintér Ferenc, Piller Gyula, Pogácsás Menyhért, Róth Ferenc, dr. Székely György, Telekes István, Thierjung Mihály, dr. Tötössy Ernő, dr. Ugró Gyula, Urbán Fülöp, Gyárfás Emil. Nemmel senki nem szavazott. Ezek szerint a képviselőtestület egyhangúlag meghozta s polgármesterhelyettes kihirdeti a következő véghatározatot:

Újpest megyei város képviselőtestülete a polgármesternek a jog- és pénzügyi, valamint a gazdasági bizottságok véleményével egyező javaslatát elfogadva kimondja, hogy a

városnak ez idő szerint telekkönyvön kívüli tulajdonát képező megyeri temető-területnek temetésekre még fel nem használt déli részét, – melyet déli oldalán a Fóti út, nyugati oldalán a Megyeri út, északi oldalán a legutolsó déli sírhelyparcellák után létesített temetői út déli oldala, illetve ennek képzelt meghosszabbítása, északi részén pedig a gróf Károlyi uradalom kertje, illetve a városi óvoda kert határol, – az Országos Nép- és Családvédelmi Alap keretében létesítendő családi házak és foglalkoztató telep (kavicsbánya, betonanyag készítés stb.) céljaira átengedi. Kimondja a képviselőtestület, hogy ezt a területet a megalakuló Újpest megyei város Közföldi Szövetkezetének az ingatlan tulajdonjogának telekkönyvi bejegyzése után hajlandó ugyanolyan árért eladni, mint amennyibe fog kerülni a megyeri temetőnek északi irányban való megnagyobbításához szükséges ugyanilyen területnek az ára. Egyben utasítja a képviselőtestület a város polgármesterét, hogy a megyeri temető területének megnagyobbításához szükséges legalább olyan nagyságú ingatlannak, mint amilyet a képviselőtestület e véghatározattal az Országos Nép- és Családvédelmi Alap céljaira átengedett, megvétele iránt haladéktalanul kezdje meg a tárgyalásokat, s a vételre nézve a képviselőtestületnek javaslatot tegyen. Végül névszerinti szavazással fontos közérdekből az 1929. évi XXX. törvénycikk 56. §-ának 1. bekezdése b./ pontja alapján kimondja a képviselőtestület, hogy a polgármester a fent átengedett ingatlant az Országos Nép- és Családvédelmi Alap céljaira (családi ház építkezés stb.) azonnal igénybe veheti. Ez a véghatározat szabályszerűen közhírré teendő azzal, hogy ellene a közhírré tétel napját követő 15 nap alatt Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye törvényhatósági kisgyűléséhez címzett és a város polgármesterénél beadandó fellebbezéssel lehet élni.”

Újpest város 1941. év június 30-i közgyűlési jegyzőkönyvében szereplő véghatározat „megokolása” szerint, „a m. kir. Belügy-

miniszter Úr az Országos Nép- és Családvédelmi Alap keretében a sokgyermekes családok részére juttatandó házak építési költségeinek céljaira a folyó évben 586.000 pengőt bocsátott a város rendelkezésére az Országos Nép- és Családvédelmi Alap helyi költségvetése keretében. Ez a tekintélyes és rendkívül fontos közérdeket szolgáló összeg csak az esetben lesz felhasználható, ha a családi házak építésére megfelelő házhelyek még a folyó évben állnak rendelkezésre.

Minthogy a magánbirtokosokkal szemben való átengedésre kötelezési eljárás, – melyet különben a következő években építendő családi házak céljaira igénybe fog venni az Országos Nép- és Családvédelmi Alap Újpesten is, – ez évben már csak oly időben nyerhetne befejezést, amikor az építkezések az időjárás viszontagságai miatt nem indulhatnak meg, parancsoló szükségét érezte a képviselőtestület annak, hogy a város birtokában levő s eddig és ez idő szerint is csak mezőgazdasági és kavics, valamint homoktermelési célokra használt ingatlant az említett igen nagy jelentőségű szociális célra átengedje azzal a kötelező ígérettel, hogy ezt az ingatlant a temető nagynyújtásához a jövőben szükséges ugyanilyen nagyságú terület árának megfelelő örökáron adja el a megalakuló Újpest megyei városi Közjóléti Szövetkezetnek. A véghatározat azonnali végrehajthatóságának kimondását a fentiekén kívül az a körülmény is indokolja, hogy a mai időkben amikor az anyagok további drágulásával kell számolni, az építkezést mielőbb meg kell kezdeni, mert csak ezáltal lehet a drágulás folytán jelentkező értékvesztéseket kikerülni.”

A közgyűlési jegyzőkönyvekben két elnöki bejelentés is nyomatékosította a véghatározatokat: 1941. november 19-én az „Elnöklő tanácsnok bejelenti, hogy [...] a vármegye törvényhatósági kisgyűlése 51893 kig. – 1595 kgy. – 1941. számú véghatározatával jóváhagyta a város képviselőtestületének az O. N. Cs. A. költségvetés keretében gyalogjárók építése tárgyában hozott 22935 kig. – 195 kgy. – 1941. számú véghatározatát. A képviselőtestület a bejelentéseket tudomásul veszi.” Továbbá ugyanazon év december 30-án az elnöklő polgármesterhelyettes bejelenti, hogy „[...] a Fővárosi Közmunkák Tanácsa 31973/1941.

szám alatt megállapította az Országos Nép- és Családvédelmi Alap keretében Újpesten létesítendő családi lakóház-telep rendezési tervét s ezt a határozatát hirdetményben közzé is teszi. A képviselőtestület a bejelentéseket tudomásul veszi.”

A közgyűlési jegyzőkönyveken kívül a Budapest Főváros Levéltárában talált közigazgatási iratok közül az Országos Nép- és Családvédelmi Alap újpesti iratanyagában elsőként dr. vitéz Bonczos Miklós államtitkárnak, az ONCSA ügyvezető elnökének 1941. július 3-án kelt, a Polgármesternek a városszéli munkásházak tervei tárgyban írott levele érdemel említést: „3357/1941. számú rendelettemmel megküldöttem Polgármester Úrnak az Országos Nép- és Családvédelmi Alap irányításával épülő falusi családi lakóházak terveit az összes műszaki mellékletekkel együtt. E tervek alkalmasak ama városszéli telepések részére is, kik jórészt a mezőgazdaságban találják meg életfeltételeiket. E jellegnek felel meg alaprajzi és homlokzati megoldásuk egyaránt. Mégis azokra a városokra tekintettel, ahol a városias jelleg kialakulóban van és a telepítendő családok életkörülményei fokozottabb lakáskultúrát kívánnak meg, rendelkezésére bocsájtom Polgármester Úrnak a kifejezetten városias jellegű munkásházak eszmei terveit is. A csatolt műleírás jellemzi az épület alaprajzi megoldásának elvi elrendezését, aminek alapján eldönthető lesz, hogy mily mértékben felel meg az a telepítendő családok életkörülményeinek, illetőleg a követelményszerű fejlődés alapfeltételeinek.

Felhívom ezért Polgármester Urat, hogy az illetékes szociális felügyelő és körzeti építésvezető bevonásával tegye mérlegelés tárgyává, hogy a 3357/1941. számú, vagy a jelen rendelettemmel kibocsájtott terv alkalmassabb-e a létesítendő település építkezéseire.

Csatoltan megküldöm a tervek szerint építendő házak anyagszükséglet-kimutatásait is, figyelemmel a különféle építőanyagokra, aminek segítségével a helyi adottságoknak megfelelő építőanyagok beszerezhetők lesznek. Közlöm egyben, hogy a vonatkozó kiviteli terveket, továbbá a költségvetést mielőbb rendelkezésére fogom Polgármester Úrnak bocsájtani.”

(Folytatjuk...)

Az első újpesti labdarúgók, 2. rész

Schön Jenő Dinich által közölt beszámolójában egy apró támpont az egyetlen név szerint említett játékos, az ekkor már 33 évével bácsinak ható Stobbe Ferenc, az egyik első bőrlabda Magyarországra hozója volt. Stobbe a BTC trainingjeinek, mérkőzéseinek állandó résztvevője 1897 és 1900 között, eleinte, mint csatár, majd 1897 őszétől többnyire, mint kapus.

Dinich az évszámokban többször tévedő, sokszor az események tényleges sorrendjét egyértelműen keverő három és fél évtizeddel későbbi beszámolója és a Sport-Világ tudósítása között egy érdekes egyezést is találunk, mégpedig azt, hogy egy métázással foglalkozó társaság fogott futballklub alapításba Újpesten. A baseball-szerű sport űzésére kevés szabad hely lehetett a gyorsan fejlődő településen, és nem sokan játszhatták ezt a játékot, így valószínű, hogy ugyanarról a társaságról van szó. A métázó fiatalok gyakran váltottak futballra Budapesten és környékén; a későbbi szövetségi kapitány Kiss Gyula 1935-ben a Budapesti Hírlapban így emlékezett vissza 1897 tavaszára, miután társaival látták a BTC-t: „[a futball] az ifjúságot azonban egy csapásra meghódította. Mint a ragályos betegség, terjedt a diákság között. A Városligetben egyszeriben végeszakadt a métázásnak és a többi régmódi labdajátéknak: kapukat állítottak kabátokból és rúgták a rongylabdát kemény hadakozás közben reggeltől napestig. Felfigyelt az új játékra a napisajtó is, de méginkább a tanárság, tartott energiáknak sokszor veszedelemmel fenyegető kirobbanását. A futball hamarosan behatolt az iskolákba.”

Érdemes megvizsgálni azt a személyt is, aki a cikk alapján a fiatal futómétázókat futballra buzdította! Bilek Károly, az 1880-as évek ismert tornásza 1893-ban okleveles tornatanárként az UTE művezetője, vagyis tulajdonképpen tornaedzője lett. 1895-ben lépett be a BTC-be, ahol szintén tornatanítással foglalkozott. A BTC révén bár nem űzte, de

ismerte az új sportágat, a labdarúgást, és korábbi művezetői pozíciójának köszönhetően Újpesten is otthonosan mozgott, még ha az újdonsült labdarúgók nem is az UTE tagjai voltak. Vagyis könnyen elképzelhető, hogy a Schön Jenő beszámolójától lelkes újpesti fiatalok tervezték, megbeszélték és másoknak is elmondták 1897 tavaszán, hogy futballozni fognak. Aztán ezt a közlést a folyamatosan népszerűsödő labdarúgással kapcsolatos minden hírre kíváncsi Sport-Világ rögtön meg is írta, a BTC-tag Bilek nyomán!

Arról, hogy a BTC játékosai a cikk állítása szerint ténylegesen meglátogatták volna Újpesten a fiatal futballistákat, nincs tudomásunk, és Dinich sem tesz említést ilyen eseményről. Elképzelhető, hogy éppen ez volt az oka annak, hogy a futballklub végül nem alakult meg: nem tudták, hogyan is kellene játszani a futballt. Dinich emlékei szerint azonban ekkor el is határozták, hogy maguk néznek meg egy mérkőzést. A visszaemlékezés részletes leírást ad egy 1899 augusztusi 100 km-es kerékpárversenyéről, majd az azt követő BTC – Cricketer futballmérkőzésről, amit az újpesti métázó fiatalok is megtekintettek a Millenáris versenypályán. Dinich így ír: „1899 Szent István havában plakátokat ragasztottak Pesten. Olvastuk, hogy a Budapesti Torna Club futbalcsapata nemzetközi football-matchre hívta ki a bécsi Kriketterek futballcsapatát, előtte pedig bajnoki kerékpáros versenyek lesznek a Millenáris versenypályán.” Dinich részletesen beszámolt a kerékpárversenyéről, ahol a „szabadkai Szárits” és „Pap” vívtak egymással nagy csatát a győzelemért. Nos, ez a 100 km-es kerékpárverseny, ahol a szabadkai Szárits János és a budapesti Pap Ferenc küzdöttek a győzelemért a Millenárison, a valóságban egy évvel korábban, 1898. augusztus 28-án zajlott, vagyis a későbbi újpesti labdarúgók már ekkor jártak a Millenáris versenypályán, igaz futballmérkőzés helyett kerékpárversenyen. Azonban a sötétedésben véget érő kerékpárversenyt követően, nem

játszottak BTC – „Kriketterek”, vagy bármilyen más labdarúgó mérkőzést a fővárosban. Sőt, ezekben a napokban szinte semmilyen futball nem folyt Budapesten, hiszen ezt megelőzően legutóbb három héttel korábban tartott a BTC nyilvános futballtréninget egy atlétikai versenyt követően a Millenárison, ám nyáron ekkoriban még ritkán voltak edzések és egyáltalán nem rendeztek mérkőzéseket.

Ezek után felmerül a kérdés, hogy vajon milyen BTC – „Kriketterek” találkozón járhattak az úpești fiatalok? 1897 és 1899 között összesen hét alkalommal játszott a BTC Budapesten külföldi ellenféllel, egy kivételével mindannyiszor bécsi csapatokkal találkoztak. A hét alkalomból háromszor volt a magyarok ellenfele a Vienna Cricket and Football Club, vagyis a „Kriketterek”:

- 1897. október 27. Budapesti TC – Vienna Cricket and Football Club 0:5;
- 1898. október 30. Budapesti TC – Vienna Cricket and Football Club 0:5;
- 1899. április 9. Budapesti TC – Wiener AC 1:1;
- 1899. május 14. Budapesti TC – Vienna 0:0;
- 1899. október 22. Budapesti TC – Vienna Cricket and Football Club 0:4;
- 1899. november 1. Budapesti TC – Berliner FC Frankfurt 3:4;
- 1899. november 19. Budapesti TC – Union Wien 4:0.

Az eredmények ismeretében Dinich nyilvánvalóan rosszul emlékszik, amikor azt írja, hogy „Életünk először látott futballmérkőzése olyan élmény volt, amit elfelejteni soha sem fogunk. Kipirulva élveztük a férfias, szép játék váltakozó izgalmait. A bécsiek húzásai fikciósabbak voltak, mint a magyarok lerohanásokra épített játéka, de a magyarok lelkesedésével nem lehetett bírni és Mannó Milliádes góljával a BTC győzött 1:0-ra. Mi pedig annyira felbuzdultunk, hogy nyomban megalakítottuk az Újpesti Football Clubot” – hiszen ezeken a mérkőzéseken magyar győzelem nem született. A legvalószínűbbnek azt tartom, hogy az úpestick az 1898. október 30-án játszott BTC – Kriketterek mérkőzést láthat-

ták előben. Ezt leginkább az valószínűsíti, hogy a mérkőzésen gólszerzőként említett Manno Miltiades 1898. március 23-án lett a BTC tagja, és labdarúgóként a Kriketterek elleni meccsel kapcsolatban találkozunk először a nevével. A később rendkívül népszerű futballista, az első magyar gólkirály Manno ekkor szerepelt első alkalommal futballmérkőzésen, igaz, gólt azonban valójában nem szerzett sem itt, sem a többi bécsi klub elleni találkozón. Esetleg még felmerülhet az 1899 áprilisi BTC – Wiener AC vagy a májusi BTC – Vienna mérkőzés is, mint az úpești futballnak végső lökést adó végigizgult mérkőzés, azonban ebben az esetben nemcsak a mérkőzés időpontja áll nagyon távol az ismertetett kerékpár versenytől, hanem az időponton, az eredményen és a gólszerzőn kívül még az ellenfél sem stimelne Dinich beszámolójában, így ennek kisebb a valószínűsége. Az 1899 őszi mérkőzéseket a BTC pedig már akkor játszotta, amikor Dinichék javában rúgták a labdát.

Valószínűleg az 1898 októberi BTC – Kriketterek mérkőzésen felbuzdulva vásárolhatták az első futball-labdát az úpești fiatalok. Dinich így folytatja: „Az első labdára való költséget hamar összeadtuk. Úgy simogattuk azt az első labdát, mint fiatal anya az első kisfiát. Rohantunk vele a Népszigetre, ott pedig kisült, hogy könnyebb eltalálni a másik sípcsontját, mint azt a nagy fene bőrgalacsint”. Az úpești labdarúgás tehát minden valószínűség szerint 1898 novemberében, a Népszigeten vette kezdetét, ahol a Pesten tanuló, szabadidejében metázó ifjúság a BTC egy mérkőzésén felbuzdulva labdát vásárolt és futballozásba kezdett.

(Folytatjuk...)

A Vienna Cricket and Football Club játékosai 1897-ben

Újpesti gyártüzek, 1. rész

Az újpesti tűzvédelem első száz esztendejének történetét Tűzvédelem, tűz elleni védekezés Újpesten 1849–1950 címmel Nagy József foglalta össze az Újpesti Helytörténeti Értesítő 2012 júniusi számában. A fenti cikkből megtudhatjuk, hogy 1870-ben alakult meg az első szervezett csoport, az Önkéntes Tűzoltó Testület, amely egészen 1905-ig, a hivatásos tűzoltóság létrejöttéig látta el Újpesten a tűzvédelmi szolgálatot. A településen egymás hegyén-hátán sorakozó hatalmas üzemek, gyártelepek is sorra megalakították saját tűzörségüket. 1877-ben szervezték meg a Wolfner Gyula és Társa Bőrgyár, 1882-ben a Magyar Pamutipar, 1887-ben a Mauthner testvérek és Társai Bőrgyár, 1890-ben az Egyesült Izzólámpa és Villamossági Részvénytársaság, 1912-ben a Chinoin Gyógy- és Vegyészeti Gyár, 1927-ben pedig az Angol–Magyar Cérnagyár tűzoltóságát. Valószínűleg ezek a testületek számtalan esetben előzték meg nagyobb katasztrófák kialakulását, de mint a következőkből kiderül, szinte minden évtizedben többször is hatalmas gyártüzek pusztítottak a településen, ame-

lyeknél gyakran nemcsak az üzemi, hanem az újpesti, sőt a fővárosi tűzoltók sem tudták megakadályozni egy-egy gyár teljes megsemmisülését.

1883. december 13. (Leiner-féle Enyvgyár)

A gyár tetőszerkezete lobbant lángra, az oltásnál az újpesti tűzoltókhoz budai és pesti egységek 16 fős csapata is csatlakozott. Az elégtelen vízmennyiség ellenére két óra alatt sikerült elfojtani a tüzet, ám a jelentős károk miatt a gyár kénytelen volt működését szüneteltetni.

1893. augusztus 4. (Lőwy Dávid és Fiai Fűrész- és parketta-gyár)

A tűz a Váci út mellett fekvő gyár főépületében, egy kis szárítókamrában keletkezett, s rendkívüli gyorsasággal harapódzott el a gyúlékony anyagokkal megrakott telepen. Az újpesti és budapesti tűzoltóknak majd három órás megfeszített munka után, este hét óra tájban sikerült a lángokat megfékezniük. A tűz híre hamar elterjedt a fővárosban is, ahonnan rengetegen siettek ki a helyszínre, amely körül a rendet a katonaságnak és a rendőrségnek kellett fenntartania.

A Lőwy Dávid és Fiai Fűrész- és parketta-gyár Újpesten, a Váci út és a Duna-part között működött

1894. július 1. (Wolfner Gyula és Társa Bőrgyár)

A Váci út és Attila utca sarkán emelkedő gyárban tomboló tűzvész már nemcsak az épületekben okozott hatalmas pusztítást, hanem emberáldozatokat is követelt. A korábbi évtizedek magyar tűzkrónikájában hasonló szerencsétlenség még nem fordult elő. A kora délutáni órákban keletkező tűz rövid idő alatt nemcsak a gyárat, hanem a szomszédos lakóépületeket, valamint a községi iskolát is elpusztította. Egy leomló tűzfal maga alá temette Ambrus Kamill újpesti rendőrkapitányt, aki a kórházban belehalt a sérüléseibe. Társát, Konkoly-Thege Miklós rendőrségi kézbesítőt holtan emelték ki a romok közül. Az oltási munkálatokat vízhiány, valamint a kedvezőtlen nyugati szél is nehezítette. Az óriási füst láttára a fővárosból is nagy tömegek vonultak a tűzhöz, a rendet csak egy szakasz tűzér, az Új-épületből futólépésben érkező századnyi katoná, valamint egy szakasz lovasrendőr tudta csak fenntartani. A teljesen kiégett gyárban 1600 munkás dolgozott, akik kenyér és – többen – hajlék nélkül maradtak. A katasztrófa egyik áldozatát, Ambrus Kamill rendőrkapitányt több ezer fős gyászmenet kísérte a nemetvölgyi temetőbe.

1894. november 27. (Magyar Pamutipar)

A Wolfner bőrgyár pusztulása után néhány hónappal újra óriási tűz tombolt Újpesten. A kora reggeli órákban a Magyar Pamutipar Mező és Vasút utcák sarkán álló épületének fonóhelyiségben a már kész gypot hirtelen meggyulladt. A könnyen éghető anyag miatt a tűz pillanatok alatt tovaterjedt, egymásután dőltek össze a fonógépek, meggyúltak a gypotkötegek. A kimenekülő munkások az ud-

varról nézték, ahogy a tető alól hatalmas lángnyelvek csapnak elő. Mivel a gyártelep még nem rendelkezett vízvezetékkel, a gyári tűzoltóknak a vizet távoli kutakból, hordókban kellett a tűzhöz szállítaniuk. A hatékony oltómunkálat csak a megfelelő felszereléssel rendelkező fővárosi egységek megérkezése után kezdődhetett meg.

1895. április 18. (Rossner Samu szalmahüvely gyára)

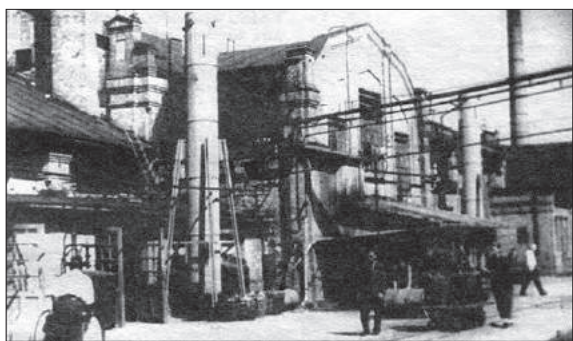
Rossner Samu Deák utcai háza és szalmahüvely gyára éjjel kigyulladt, s a teljes tetőzet leégett. A szomszédos lakóépületeket a községi és fonógyári tűzoltóság mentette meg a pusztulástól.

1905. július 28. (Wolfner Gyula és Társa Bőrgyár)

A 11 évvel korábbi tűzvészben elpusztult, majd újraépített gyártelep közepén álló ötemeletes főépületben csaptak fel a lángok, amely a tűzoltók gyors beavatkozása ellenére a földig égett. A gyár – az Oroszországból kapott nagyobb megrendelések miatt – rengeteg nyers és kikészített bőrtanyagot halmozott fel, amelyek mind a tűz martalékává váltak. Az oltást a gyári tűzoltóság kezdte meg, de rövidesen a Mauthner-, a Jutta-, a Pamut- és a csavargyári, továbbá az újpesti, rákospalotai, dunakeszi és az V. kerületi tűzörségek is csatlakoztak a mentéshez. A kiégett gyárépület dűledező falával annyira veszélyessé vált, hogy a hatóság elrendelte a lebontását.

1907. június 24. (Kohn és Fried Kenőcs-gyár)

A gyár olvasztóműhelyében délután keletkezett tüzet a munkások nem tudták eloltani és

A Wolfner Gyula és Társa Bőrgyár

A Leiner Testvérek Enyvgyára

csakhamar lángba borult a tető is. A tűz a nagy szélben gyorsan terjedt, s néhány perc alatt a gyár nagy része lángtengerré vált. Elsőként az újpesti hivatásos tűzoltóság jelent meg, majd egymás után érkeztek az V. kerületi, a rákospalotai és a dunakeszi önkéntes tűzoltók és több újpesti gyár tűzőrségei, akik tizenharc sugárral ontották a vizet az égő épületre. A gyár Viola és Deák utcai részén hamarosan gátat vetettek a tűznek, a Kossuth Lajos utcában azonban a megolvadt gyanta égve folyt ki az utcára. A tűzoltók frissen szórt homokkal akadályozták meg, hogy a lángfolyó az utca másik oldalán álló házakat is lángba borítsa.

1915. november 24. (Herczeg Géza Vegyészeti Gyár)

A Dugonics utcai gyár hatalmas telepének egyik műhelyében keletkezett a tűz, ahol korábban az egyik csomagoló munkáslány keménytűt melegített. Herczeg Géza, a gyár tulajdonosa rögtön a helyszínre sietett, és vizes pokrócokkal kezdte meg az oltást. A közelben lévő terpentin- és benzintartalmú tárgyak azonban hamar tüzet fogtak, így a lángok rövidesen a műhely másik részére is áterjedtek. Mire a tűzoltókat riasztották, már az egész műhelyépület, majd a raktár is recsegve-roppogva égni kezdett. A nagy készültséggel kivonuló újpesti városi és önkéntes tűzoltóság tagjai, valamint a közelből érkező Wolfner- és jutagyári tűzoltók nem bírtak a tűzzel, amely rövidesen lángtengerré változtatta az egész telepet. Az udvaron raktározott nagy mennyiségű benzin egy részét a tűzhöz kirendelt bosnyák és cseh katonák eltávolították, azonban tizenhat nyitott benzintartály meggyulladt és két órán át – hatalmas robbanásokkal – égett. A tűz átsapott a Dugonics és az Apponyi utca

néhány házára is. Az újpesti Mentő Egyesület tagjai tizenegy súlyos sebesültet szállítottak kórházba.

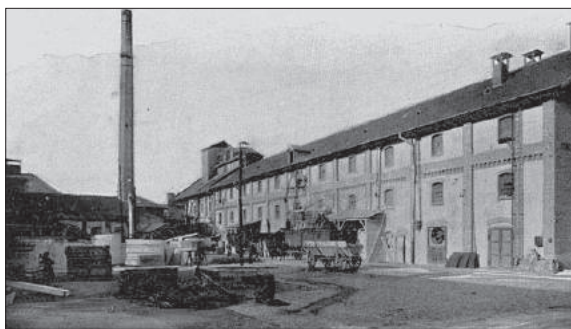
1916. augusztus 9. (Leiner Testvérek Enyvgyára)

Éjjel tizenegy órakor tűz támadt a Leiner Testvérek Váci úti, egészen a Duna-partig lenyúló gyártelepén. A műtrágyamalomban felcsapó lángokat elsőként a Wolfner-gyár tűzoltói próbálták megfékezni, majd kivonult az újpesti és a rákospalotai tűzoltóság is. A megfeszített munkának köszönhető, hogy a műtrágyamalom kivételével a többi épületet megmentették.

1917. április 23. (Leiner Fülöp és Fia Enyvgyára)

Az egy évvel korábbi szerencsétlenség után a Leiner család másik Váci úti gyártelepe is ki-
gyulladt, és másfél óra alatt elpusztult. A lángok olyan gyorsan terjedtek, hogy a tűzoltók csupán a tűz lokalizálására összpontosíthattak. Amennyiben a tűz a szomszédos Strasser és Schönfeld-féle börgyárra és a Fuchs börgyárra is áterjedt volna, az egész környék elpusztul. Elsőként a Wolfner és a Mauthner gyárak tűzoltói, majd az újpesti és a budapesti tűzoltók jelentek meg. Ekkor már lángokban állt a kétemeletes, száz méter hosszú épület. A padlásán tárolt enyvtől és zselatintól a tűz bő táplálékot kapott. A hirtelen feltámadó északi szél valóságos szikraesőt borított az egész vidékre. Éjjel körül óriási robajjal leomlott egy két méter magas, harminc méter hosszú kőfal, majd lezuhant az épület első és a második emelete. Beomlott a tető is, utolsóként pedig a gyár keleti oldala semmisült meg.

(Folytatjuk...)

Leiner Fülöp és Fia Enyvgyára

A kiégett Leiner enyvgyár 1917 áprilisában

Móricz Zsigmond: Az újpesti bútor, 2. rész

„1934 tavaszán a számottevő üzemek leálltak, csak a családi műhelyekben folyt tovább a termelés” – olvashatjuk a Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó által 1977-ben megjelentetett Újpest története és Fejes Antal: Küzdelmes évszázad című könyvekben. A munkások heti 48 órás munkaidőt, bérminimumot, szakszervezeti munkaközvetítést követeltek. Ugyanakkor Móricz azt írja, hogy (a Müller-féle gyárban) „hetven nyolcvan gyalupad ma is dolgozik. A többi gyár is korlátozva ugyan, de tudja folytatni a munkát. Csak a gépek szünetelnek.” Móricz riportja szerint a sztrájkoló munkások kívánsága (az író nem követelésről, kívánságról beszél) csak a minimális heti fizetésre vonatkozik, másról nem esik szó.

A gazdasági körülmények bemutatásánál is találkozunk ellentmondással. Dr. Szalai György Az Újpesti Munkásotthon története című könyvében azt írja, hogy „a bútortipar tele volt külföldi megrendelésekkel és a belső fogyasztás is növekvőben volt”. Ugyanakkor Móricz a riportjában arról ír, hogy a kismester a bútorkereskedők markában van. „El lehet képzelni, hogy milyen árat kap a mester, aki megáll a kocsival a bútorkereskedés előtt és könyörögve kéri, hogy vegye át tőle [...]”

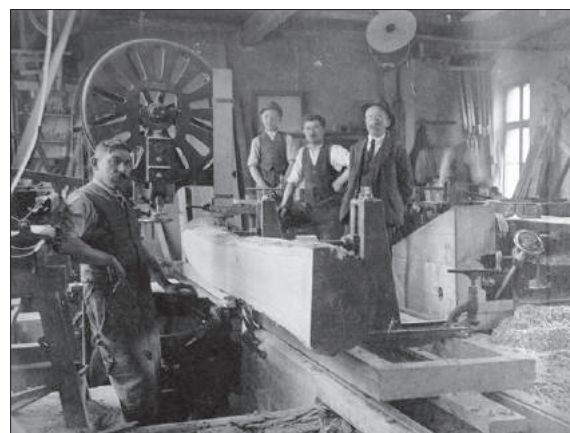
Vitatható a sztrájk eredményessége. Az Újpest történetében azt olvashatjuk, hogy ez a sztrájk elbukott. Az Újpesti Munkásotthon története című könyv viszont ezt írja: „A famunkássztrájk sikerrel végződött”. Igaz, ez a „siker” erősen megkérdőjelezhető, hiszen a bérkövetelések teljesítéséről nincsen szó, csak a munkaidő szabályozásáról. Márpedig a sztrájkoló munkások számára a legfontosabb a munkabérek emelése lett volna.

Móricz Zsigmond a riportjában szívvel-lélekkel a sztrájkoló segédek és munkások mellett áll, de ugyanakkor nem állítja szembe őket a mesterekkel. Elismeri, hogy a mesterek is küzdenek a megélhetésért. „[...] a mester szorgalmas, szegény feje, felkél reggel ötkor, és dolgozik este nyolcig, tízig.”

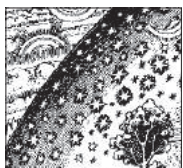
A Pesti napló 1934. június 10-i számában megjelent riport alcíme: Hétfőn megszűnik az asztalos sztrájk. Azaz Móricz számára egyértelmű, hogy ezek a „képzett, intelligens, szellemi igényekkel bíró s kvalifikált, finom munkát végző emberek” nem érték el a sztrájkkal, amit szerettek volna. Az egész riportot csüggedt, elkeseredett, reménytelen hangulat jellemzi. Móricz megfigyelése szerint nem csak az asztalossegédek, de az újpesti asztalosipar nagy része is kilátástalan helyzetben van az 1930-as években. □

Asztalos műhelyek az 1930-as évek elején (Forrás: Fortepan)

110 éve épült Újpest első filmszínháza

A filmtörténeti feljegyzések szerint az első magyarországi filmvetítést 1896-ban Budapesten, a Royal Szálló kávéházában tartották. Sikere ellenére, a kezdeményezés majd' egy évtizedig kávéházi szórakoztatás szintjén maradt. A 20. század első évtizede rohamos változást hozott, 1901-ben Zsitovszky Béla az Uránia Tudományos Színház (ma: Uránia Nemzeti Filmszínház, épült 1895 körül) fényképésze már filmet forgatott a színház tetőteraszán. Ezzel egy időben a Projectograph filmkölcsonzó társaság is létrejött, amely a rohamosan növekvő számú vetítőhelyek részére biztosította a muníciót.

Az újszerű szórakozási forma Újpestet sem kerülte el. 1905-ben kezdeti formában, majd három évvel később újjáépítve, Kohn Mór és veje Moskovits Mór, a Ferenc József tér közelében (ma: Tavasz u. 4.) alapította meg talán a „szülő” intézmény példájára az Uránia-Színházat. Az 1914-es Újpesti Képes Almanachban részletesen mutatkozott be a város „első nagyszabású mozgósínháza. Modern, tágas helyisége 1000 személyt képes befogadni egyszerre. Minden második nap

teljesen új műsor, valóságos szenzációk. Az Uránia-Színház összeköttetésben áll az ország első filmkölcsonzóival”. Vasárnap négy időpontban, hétköznap csak este 8 órától tartott előadást. Ma úgy mondanánk, a „premier moziban” a vetítéseken kívül varieté műsorokat is rendeztek a legnépszerűbb fővárosi színészek részvételével. Alapítója köztisztvisletben álló személyisége volt Újpestnek. 1933-ban, éltének 82. évében bekövetkezett halála alkalmával így emlékezett meg róla a Színház és Mozi Magazin: „A jótékonyág oltárán erején felül áldozott Kohn Mór. Mindenütt ott termett, ahol segítségre volt szükség. Hangtalanul, nesztelenül nyújtott segítő kezét, ott ahol arra szükség volt. Kevés híjján ötven esztendőt élt Újpesten”.

1917-ben még a két özvegy, Kohn Mórné és Moskovich Mórné üzemeltették a létesítményt. 1923-ban tulajdonosa Újpest városa lett, igazgatói tisztét az 1891-ben Újpesten született Komlós Sándor vette át. A filmszakma egyik jelentős alakjának kezdeti tevékenysége ilyenformán Újpesten köthető. Működése alatt is ez volt a város legnagyobb mozija – időközben még 100 fővel bővítették a férőhelyeket. 1933-ban személyes okokból

Kohn Mór az első újpesti mozi tulajdonosa

Komlós Sándor az újpesti Uránia, majd a Szabadság mozi igazgatója

elhagyta a filmszínházat. „Komlós Sándor az Újpesti Fűszerkereskedők Áruforgalmi Rt. Tűzifa és széntelepének igazgatója. Halk szavú, csendes, szerény személyiség. Benszülött. Mindenki ismeri és szereti. Nem ismer lehetlenséget. [...] Mint a Közművelődési Kör tagja Újpest kulturéletében is jelentős szerepet játszik, de mint ember is közismerten áldozatkész a művészettel és irodalommal szemben. Nagy sportbarát és az UTE-ben is vezetőszerepet tölt be” – írta róla a Színház és Mozi Magazin. A volt igazgató új munkaterülete mellett filmszakmai tisztségeit megtartotta: a magyar mozgóképszínházak egyesületének választmányi tagja és a filmszakmaközi bíróság bírója volt.

1934-ben a helyi filmszínházak vezetése is átalakult, életüket is nagymértékben érintette a gazdasági válság. A fizetőképes kereslet, még az oly alacsony belépődíjak ellenére is csökkent, a filmek bérleti díja viszont emelkedett, a magánvállalkozások nehezen tartották fenn magukat. Megoldásnak a csoportos, trösztös szervezet látszott. A fentebb idézett folyóirat 1934. augusztus 9-i száma tette közzé, hogy már két ilyen vállalat is alakult helyi mozik részvételével. „Az egyik a »Glória«, amely a Blaha Lujza, Corsó és az Uránia filmszínházat foglalja magában, ezt Csillag László és dr. Moskovitz László fogja vezetni, míg a másik tröszt (Apolló, Tündér) vezetését Jäger Sándor, Radó Ferenc és Steiner Endre vállalták.” Az egymással is versengő cégek igyekeztek a látogatóknak mind érdekesebb és olcsóbb kínálatot biztosítani. Szintén ebből a híradásból tudhatjuk meg, hogy az Uránia felújításon is átesett a nyári időszakban: „...egy héttel ezelőtt nyitotta meg kapuit, teljesen átalakítva és valósággal szenzációt keltő már maga a külseje is. Pazar fény és pompa, amerre a szem ellát. Igazi látványosság”. (Sajnos gyűjteményünk nem rendelkezik fényképpel az eredeti állapotról. Szívesen vennénk, ha akadna az olvasók birtokában ilyen, s megosztanák velünk. Előre is köszönjük!) Az átszervezés csak ideig-óráig jelentett javulást, a fizetési hajlandóság nem változott. A következő év novemberében arról olvashattak az érdeklődők, hogy az Urániát sajnos, nagy meglepetésre bezárták. Boócz Endréné, a cég tulajdonosa nem teljesítette a város felé adókötele-

zettségét. A forgalom után járó 5%-os adó 6000 pengőt tett ki, de ebből csak 200 pengőt fizetett be az utolsó 3 évben a tulajdonos. Sőt a mozit üzemeltető Macskássy László perrel fenyegetőzött elmaradt részesedése miatt. A hullámvölgy mélysége tovább nőtt, miszerint a Légy jó mindhalálig (Móricz Zsigmond regénye alapján készült) film vetítése alatt bolhák és egyéb élősdiek támadták meg a közönséget. A botrány tovább gyűrűzött, eredményeként a »Glória Trust« is feloszlott. Az Uránia részére kiközvetített filmeket a László Mozgóban (ma: Árpád út 162.) tűzték műsorra. Az újra nyitott intézmény 1938-tól a háború végéig Corvin néven működött tovább.

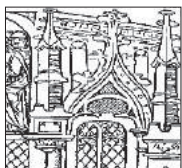
1945. január 24-én, alig pár nappal az újpesti harci cselekmények befejezése után Szabadság néven, ismét Komlós Sándor igazgatása alatt nyílt meg a filmszínház. Az '50-es évek végén az eredeti épületet lebontották. Teljes átépítés után, 1962 januárjában nyitott változatlan elnevezéssel az új mozi, amely premier jellegét ezután is megtartotta. Népszerűségét az időközben kialakított kertmozi résszel való bővítés tovább növelte. A kertmozi vásznát, illetve kijáratát a Mártírok utcai oldalra építették.

Harminc év elteltével az Árpád úti lakótelep építése – Újpest városközpont átalakítása – a Tavasz utca – István út sarkát is elérte. Először az István úti oldalon lévő házakat bontották le, majd 1982-ben a mozi is bezárt. A hozzá tartozó kertmozit lebontották, területét részlegesen beépítették, épülete azonban fennmaradt. Falai az 1986. május 1-jén megnyitott Ady Endre Művelődési Központ főépületében éltek tovább. Az intézmény programjában rendszeres filmvetítés azonban már csak az első két évben szerepelt. □

A Szabadság filmszínházban 1982-ben vetítették utoljára

90 éves a Krisztus Király plébániatemplom

Újpesten 1928-ban szentelték fel a kármeliták – akkor Erzsébet (ma: Aschner Lipót) téri – kápolnáját, amely ma a szalézi rendé.

A kármeliták – Ordo fratrum BMV de Monte Carmelo; a Kármelhegyi Boldogságos Szűz Mária Testvéreinek Rendje – 1156-ban jött létre Galileában, a Kármel hegyen az Illés-forrás körül, eredetileg remete rendként. Magyarországon először Nagy Lajos király korában alakult meg a budai Irgalmasság Angyalainak szentelt kolostor. A reformált (sarutlan) kármeliták először 1644-ben Győrben telepedtek meg. II. József osztrák császár és magyar király ezt a rendet meghagyta. A rend női ágát V. Miklós pápa 1452-ben ismerte el hivatalosan. Az alapítások főleg flamand területen történtek – innen származtatható, hogy a mai Hollandiából indult el a magyar támogatás is.

A Jézus Isteni Szívéről nevezett Kármelita Nővérek (Karmelitinnen vom Göttlichen Herzen Jesu – Sorores Carmelitae a Divino Corde Jesu CDCJ) rendje – Anna Maria Tauscher (boldoggá avatták 2006-ban) nővér és néhány fiatal társa közreműködésével – 1891-ben, Berlinben nyitotta meg az első „Szent József házat” szegény gyermekek számára. Tíz évvel később már 11 intézményt vezettek Németországban, Csehországban, Hollandiában és Angliában, 1904-ben pedig továbbialat Svájcban és Itáliában. A kongregáció (valamely szerzetesrend több, önállóságát megőrző kolostorainak társulása, illetve katolikus hitbuzgalmi egyesület) 1930-ban nyerte el a végleges szentszéki jóváhagyást. Magyarországon az első négy házat maga az alapító, Anna Maria Tauscher nyitotta meg 1907-ben Újpest-Megyer, 1908-ban Kőbánya, majd Pestszentlőrinc és Pest-szenterzsébet településeken.

A győri kármelita tartományfőnök, P. Soós István 1895. évi fővárosi missziója során elhatározta, hogy az angyalföldi szegény

munkáslakosság lelki gondozására rendházat létesít. Miután Budapest környékén is sok elhagyott gyermek csatangolt, kiterjesztette tevékenységét a közeli Újpestre is. A Rocca di Papa (Róma melletti) kármelita nővéreket hívta, hogy segítsenek az újpesti gyermekek ellátásában.

A nővérek 1907-ben megvásárolták a Károlyi családtól annak Fóti úton álló vadászházát, amelyet rendházzá, istállóját Szent József és Szent Tamás tiszteletére szentelt kápolnává alakították át. Mivel ezt a kápolnát a közeli lakosság is templomként látogatta, az egyre inkább kicsinek bizonyult. Ezért a holland kármelita rend anyagi segítségével új épület építésébe kezdtek, amely 1926–28 között épült fel Bruno Buchwieser osztrák építész tervei szerint. Az akkor még torony nélküli templomot 1928-ban szentelték fel Krisztus Király tiszteletére.

Bruno Buchwieser (Linz 1883 – Bécs 1960) 1911-ben tett mestervizsgát, megszerezte az építőmesteri jogosultságot és vállalkozásba kezdett. Az I. világháborúban frontszolgálat teljesítése közben megsebesült. A háború után, elsősorban a katolikus egyház megbízására kórházakat, kolostorokat, szanatóriumokat és templomokat tervezett és épített, pl. a kármeliták templomát Bécs külvárosában, a Herz Jesu Kirche in Floridsdorf-ot 1923–28 között. Valószínűleg ennek köszönhető, hogy az újpesti kármeliták is őt keresték meg templomuk tervezésével. Dolgozott még Hollandiában, Svájcban is, de ezek a munkái kevésbé ismertek és feldolgozottak. Az Anschluss után építési-kivitelezési és ingatlanbecslő szakértő lett. 1945-ben cégét bízták meg a bécsi Stephansdom újjáépítésével. Vállalkozását a közgazdász és jogi diplomával rendelkező fia vette át, többek között nekik dolgozik építészmérnök lánya is, aki Helen Koller-Buchwieser néven ismert és sokat foglalkoztatott építész.

Az Aschner Lipót téri templom neogótikus jellegű, torony nélküli főhomlokzatát tekintve hasonlít a már említett Floridsdorf-i

templom főhomlokzatához. A tornyot 1933-ban építették a nyugati oldalon. A toronyba 1934-ben két harang került. (Ma három harang található a toronyban, az 1913-ban Egry Ferenc által öntött, illetve az 1934-ben Szlezák László rákospalotai harangöntő által készített harang Jézus Szíve és Magyarország védasszonya tiszteletére szentelve.) Az 1940-es évek végén, ugyancsak a nyugati oldalon, dr. Fábián Gáspár tervei szerint a templomot oldalhajóval bővítették. Az eredetileg kolostorkápolnának épült létesítményt – többek között a szerzetesrendek 1950. évi feloszlása következtében – világi templommá alakították, az utólag épített nyugati szárnyat összenyitották a templommal, valamint a főoltárt a korábbi oratórium terébe, hátra helyezték.

A templom neogótikus jellegét romantikus elemek is színesítik. A tér felőli főhomlokzaton az egyszerű nyeregtetővel fedett épület oromzatát timpanon zárja le, benne a szoborfülkében Jézus Szíve szoborral, ami a főoltár középső fülkéjében is áll. A bejárat előcsarnok alacsonyabb és keskenyebb nyeregtetőjét lezáró timpanonjában a kapu felett a kármelita szerzetesnők címere található „Zelo zelatus sum pro Domino Deo exercituum” („Buzgósággal buzgólkodom a seregek Uráért, Istenéért”) felirattal. A címerpajzson a három csillag – feltehetően – az alapító akaratának megfelelő kármelita kongregáció sajátos apostoli / jótékonyági tevékenységével függ össze, amelynek jelmondata: „Otthont az otthontalanoknak!”. Azaz: 1. Missziós apostoli munka; mint a szegények, elhagyatottak támogatása testi-lelki szükségükben, hitoktatói, istentiszteleti szolgálat, lelki gyakorlatok biztosítása, külföldiek gondozása. 2. Gyermekek és fiatalok keresztény nevelése, otthonaikban (kolostoraikban), napközi otthonaikban, óvodáikban. 3. Idősek gondozása otthonaikban. A timpanon ferde párkányai alatt ferdén felfutó, a főpárkány alatt vízszintes ívsorfríz található, amely a román építészeti hagyományokat követően a romantikának is a sajátja.

A templom egyhajós, oldalfolyosós, a hajót gótikus diadalív választja el a szentélytől. A hajót – hatását tekintve – vízszintes záródású fiókboltozatokkal tagolt donga (teknő) boltozat fedi, ami a fedélszékre (födémre) függesztett álmennyezet. A szentély főoltára dús ara-

nyozású fatornyokkal ékes, a középső fülkében Jézus szíve, kétoldalt Szűz Mária és Avilai Szent Teréz szobra áll. A diadalív két oldalán a Boldogságos Szűz Mária és Szent József szobra utal az eredeti (1156-os) kármelita lelkiségre (Kármelhegyi Boldogasszony) és az 1891-es „Szent József házakra”. A szembemiséző oltár melletti ambó (a szószéket helyettesítő felolvasó állvány) díszes egy aranyozott, a gótikus ablakok záradékát idéző mérmű. A bronz fedelű márvány keresztelőkút Máriahegyi János szobrászművész 1967-ben készült alkotása. A keleti falon található hét gótikus ablakban színes ólomüvegezés látható, Palka József, Nagl Dezső és Mohay Attila alkotásai. A bejárat bal oldalán egy kortárs festőművész – Miksa Bálint – Irgalmas Jézus festménye látható. A templom utolsó kifestésére és restaurálására, valamint az új téglakerítés építésére 1992-93-ban került sor.

A templom és plébánia 1946-tól vált önálló lelkészséggé, majd 1947-ben plébánia rangra emelkedett.

1991-ben a szaléziak (Don Bosco Szalézi Társasága – Societas Don Bosco, SDB) kapták meg a plébániát. A templom és a vele egybeépült rendház 1991–2002 között a szalézi rend magyarországi központja volt. □

Köszönet Sebők Sándor főtáplébánosnak és Rosch Gábor építészmérnöknek a segítségért. A cikk összeállításához felhasználtuk az UKTV „Helyi Érték” adásában elhangzott adatokat is. A légifotót Újpest Főépítési Irodája bocsátotta rendelkezésünkre.

A szaléziák Krisztus Király plébániatemploma napjainkban

Prém Margit, az adományozó, 11. rész „Előre is köszönöm...”

Mielőtt lezárnánk Prém Margit életútjának és pályaképének ismertetését, emlékezzünk a Skót Misszió jelmondatára: „How to do good?”, azaz „Hogyan tegyünk jót?”. E kérdésre Margit minden esetben tudta választ. Rokonok, tanítványok, kollégák, ismerősök és ismeretlenek fordultak hozzá különböző kérésekkel, és ő senkitől sem tagadta meg a segítséget. Még olyan kényes ügyekben sem, mint amikor dr. William Beveridge, a budapesti Skót Misszió lelkesítésének felesége arra kérte, hogy egy nevében írt levélben reklamáljon, és mondja le az általa megrendelt, kézzel készült egyedi szőnyeg átvételét. Placskó Boriska szarvasi iparművész, 1931. szeptember 7-én az alábbi levélben válaszolt a reklamációra: „Kedves Margit Önagysága! Bervigde Nagytiszteletű Asszony nevében írott sorai őszintén megleptek – mert oly nagy gonddal készítettem a szőnyeget, igyekeztem mindenben a mondott színekkel készíteni, s a választott mintához hűen csináltam mindent, tehát nagyon meglep, hogy nem tetszik a szőnyeg. Oly nagy gondban vagyok levele vétele óta, mert amilyen örömet okoz az, ha tetszik a munkám, ép annyira bánt, ha ízlésem nem találkozik a rendelőével – s minthogy a mai nehéz gazdasági viszonyok miatt igen nehéz eladni egy-egy nagyobb darab szőnyeget, mint ez is – mert teljesen egyéni ízlés szerint s direkt egy bútor színéhez van készítetve. Ezen oknál fogva tehát bár mennyire szeretném is a Nagytiszteletű Asszony kívánságát teljesíteni, csak az esetben tudom megtenni, hogy kicserélem a szőnyeget, ha sikerül vevőt találni arra. Nekem azonban más alkalmam nincs az eladásra, mint a kiállítások – s már az iparművészi kiállítás rövid ideig tart, arról lekéstem – tehát csak a protestáns női munka kiállításon lesz ez lehetséges, hogy megpróbálom eladni, de ez mind bizonytalan és sajnos az én viszonyaim sem rózsásak

– és nem számíthatok annyi ideig a pénzemre – tehát kérem, legyen olyan kedves és nyugtassa meg és kedveltesse meg a szőnyeg színeit – s azzal a szép és különleges bordúrral mely itthon mindenkinek nagy terhére volt – s legyen elnéző a kedves Nagytiszteletű asszony azzal a barna színnel, melyet a többi színek összhangja talán el is tűntet. Köszönöm szíves közbejárását. Azon reményben küldöm kézcsofkom a Nagytiszteletű Asszonynak s szívélyes köszöntésem Margit önagyságának, hogy megnyugtató sorait mielőbb megkapom s a szőnyeggel megbarátkoztak máris. Boriska.”

Boldizsár Bertalanné – Margit sógorának a húga – Újpestről, a Vécsey utca 109.-ből különleges kéréssel fordult rokonához. 1931. december 17-én kelt levelezőlapján ez olvasható: „Kedves Gréta! A múlt vasárnap azt hittem átjössz hozzánk, szerettelek volna megkérni valamire. Miután hiába vártalak, ezután kérlek meg, lennél szíves nekem egy olyan sötét kis lámpaernyőt venni, amilyen a Te ágyad fölött van. Ugyanis nagyon tetszik. Én ez idő szerint még olyan hosszú időre nem megyek el itthonról, hogy egy olyan ernyő keresésére indulnék. Ne haragudj kérlek, hogy ha terhellek. [...] Szívességedet előre is köszönve, sokszor csókol Ilonka.”

A polgári leányiskola igazgatójaként Prém Margitnak személyügyi problémákat is orvosolnia kellett. 1931. október 7-én kelt levelében Petróczy Józsefné okleveles zongoratanár arra kérte főnökét, hogy rendezze a vele azonos szakos zenetanárnővel fennálló bérfeszültségét. (A zongoraoktatást külön térítés ellenében választhatták a szülők a diáklányok számára.) „Kedves Margit! Mint bizonyára emlékszel reája, a múlt tanácsban írásban óhajtottuk rendezni Martinovich-néval egymáshoz és az intézethez való viszonyunkat. Az írásbeli tervezet szerint nekem – előttem való megbeszélésünk alapján – vele szemben 70 P[engő] kereseti többlet lett volna enge-

délyezve. A napokban ez a kérdés közöttünk újból megbeszélés tárgyát képezte és én nem akarván az ellentéteket tovább szítani hozzájárultam ahhoz, hogy a különbözet ezután közöttünk csupán havi 50 P legyen. Megjegyzem, hogy szeptemberben nekem 99 P, neki pedig 88 P volt a jövedelme. Nagy lelki megnyugvásomra szolgálna, ha ez a megállapodás közöttünk most már végleges lenne. Nézetem szerint azonban ezt csak úgy lehetne elérni, ha a jövőben a növendékek arányos szétosztását az intézet vezetősége vállalná. Engedd meg tehát kedves Margit, hogy újból arra kérjelek, légy szíves ezt megfontolás tárgyává tenni s amennyiben lehetséges, a jelentkező növendékeket Te, vagy pedig a Miss [Haining, az internátus vezetője] közöttünk elosztani szíveskedjék. [...] Azért nem háborgatlak személyesen, hogy aludj egyet rája. Szeretettel csókol: Duci.”

Az igazgatónő egy hosszabban elnyúló problémát is az érintett megelégedésére simított el. Rázga Olga magyar nyelv és történelem szakos tanárnő – aki gyakran betegeskedett és a diáklányok emiatt csak „Rozoga” Olgának hívták – 1936 novemberétől helyettesíteni kellett. 1937 őszén már olyan sokat hiányzott, hogy egészségi állapotát és távollétének esetleges következményeit október 26-án napirendre tűzte az iskolaszék és az igazgatótanács közös gyűlése. A „Knight György” (azaz George Knight) vezető lelkész által elnökölt értekezlet jegyzőkönyve nem maradt fenn, de Rázga Olga a tanév végén (1938. június 8-án) Újbányáról (ma: Nová Bana) írt leveléből arról értesülhettünk, hogy a tanárnő még mindig nem épült fel. A levélben néhány személyes kérésről is szó esik, és az is kiderül, hogy Prém Margit, feleségei előtt kiállt a munkatársáért. „Kedves Margit! [...] A pünkösdi gyönyörű volt nálunk. A remek időjárás, a sok üde zöld hegy, erdő a szívemet fájdtja most. Legszívesebben ötkor kelnék, hogy sétálhassak a szabadban, de hát nem szabad sokat járnom. Mi legyen a fizetéssel? Miss Haining gyógyszert vásárolt nekem, kérlek szépen, légy olyan jó kiegyenlíteni a számlát! A többi nem érdemes bankba tenni, egy fillér sem az enyém belőle. Szeptemberben kifizetem az orvost és készen vagyok vele. Megkérnélek szépen, hogy bízd rá a pénzcském az íróasztalodra, jól megőrzi a szünidőben. Vagy pedig légy olyan kedves elküldeni

Zoltánnak postautalványon. [...] Köszönöm szépen, hogy elintézted a szabadságomat. A püspök úr nem találja hosszúnak a betegséget? Hát a skótok? Nagyon kedves, hogy nem nyugdíjaztak, de jól tudom, hogy te írtál az érdekemben Edinburgh-ba. [...] nagyon sok szeretettel és őszinte hálával gondolok Rád. Olga”

Margit pályájának alakulásában időről időre szerepet játszott a politika is. Érdekes adalék, hogy bár a második bécsi döntést – amely Észak-Erdélyt Magyarország javára ítélte – csak 1940. augusztus 30-án hirdették ki, ám dr. Boros Zoltánné Horváth Emma, a Skót Iskola magyar nyelv, történelem és torna szakos pedagógusa, „a tornaszertár őre”, Keszthelyről írt levelével már tizenegy nappal korábban, augusztus 19-én az alábbi kéréssel fordult az igazgatónőhöz: „Édes Margit! Jolánka azt írta, hogy az iskolákhoz a főigazgatóságtól kérdőívek érkeznek, melyben a tanárok származási, rokonsági, nyelvtudási, stb. adatai után utolsó kérdés: szívesen tanítana-e Erdélyben? Nagyon szépen kérlek, ha jött ilyen ívünk, légy olyan jó helyettem is beküldeni és Juciét is, hogy igen, szívesen megyünk, mert Joli szerint 9.-re már a min.[isztérium]ban kell lennie, s ha előbb megvárnám, míg idejön az ív, elkésnék vele. Előre is nagyon hálásan köszönöm Mindkettőnk nevében. [...] Ne haragudj Margit, h. ilyen szívességre kérlek, de tudom, h. jószívű vagy és szívesen megteszed. Sok, sok szeretettel csókollak: Emmi.”

Prém Margit segített, bár ezzel a Skót Iskola épp az új tanév kezdete előtt veszítette el két pedagógusát. Október 29-én dr. Borosné már Szilágysomlyóról (ma: Simleu Silvaniei) jelentkezett. „Édes Margit! [...] Kevés a növendékünk, mert az állam a zárdának adta meg a polg. isk. megnyitási engedélyt. Margitkám, nagyon szépen kérlek, írd meg nekünk, h. az irodában milyen hivatalos és kötelező könyvekre, naplóra van szükség. Én az osztályban használt naplót tudom csak, viszont meg akarunk mindent hozatni s nem szeretnék kihagyni belőle semmit. (iktató, pénztárkönyv stb.). Annyi utas volt a vonaton, h. alig fértünk, ez volt az első nap, amikor engedély nélkül utazhattak az emberek. [...] Sok, sok szeretettel csókol Ilonáékkal együtt: Emmi”

A kérelmek és kérések között akadt anyagi jellegű is. Bár a boríték elveszett, de

„Éva” aláírással, 1941. november 25-i keltezés-sel fennmaradt egy levél, amelynek feladója finoman kódolja, hogy Margittól pénzt szeretne kölcsönkérni. „[...] A másik kérésem saját magamra vonatkozik. Tudod, hogy a festés mostanában jobban foglalkoztat. Szeretnék kiállítani. De csak tavaszon tervezem. 300 P-be kerül csak a helyiség. Szállítás oda-vissza stb. bizony 400 P-ben is belejönne. Arra gondoltam, nem tudnál-e tanácsot adni abban, hogy hogy lehetne valahol ezt a pénzt kölcsönbe úgy felvenni, hogy havi 20 P részletbe visszafizetném. Pénzügyi kölcsönöm még van, azért nem lehet ott. – No de tavaszig még fordulhat másképp is a dolog, s megbeszélhetjük. [...] Csókollak sokszor, s előre is köszönöm s várom szíves válaszodat. Szeretettel: Éva.”

1942. augusztus 26-án, ismét a nyári vakáció alatt érkezett kérés a Skót Iskola igazgatónöjéhez. A levelezőlapot özv. Koványi Pálné konyhai dolgozó küldte Bánhidáról. „Mindenek előtt bocsánat kéréssel kell kezdenem lapomat amivel kedves Prém Kisasszonyt háborgatom, de úgy tudom, hogy holnap de. otthon tetszik lenni s így megérkezik e lap is, ha most feladom. Tegnap este a kicsomagolásnál vettem észre, hogy a legfontosabb, a süteményes füzetem otthon maradt. Nagyon szépen megkérném Prém Kisasszonyt, tessék szíveskedni becsomagolni s feladatni a Márfi bácsi, vagy a Szőke Úrral, miután igen nagy szükségem van itten reá. A költségeket azután, ha haza mentem megtetszik mondani. Egy kemény táblával ellátott (zöld színű papír), vas-

Forgács Gyula a Skót Iskola vallásánára, későbbi lelkésze

tagabb füzet. Kívülről rá van írva: Szakácskönyv. Megtalálható az éjjeli szekrény felső polcán amint kitetszik az ajtót nyitni jobbról több más füzet között. Szívességét kedves Prém kisasszonynak előre is hálásan köszönve, kellemes üdülést, pihenést kívánok Miss Hainingnek is tiszteletteljes kézcsókkal: Ilus.”

A különböző súlyú kérések egész pályája során elkísérték Prém Margitot. Néha azonban arra is akadt példa, hogy ő kért valamit... Magánleveleiből tudjuk, hogy skót iskolai igazgatói lakásában soha nem volt igazán meleg, többször írt arról, hogy fázik. A problémát sajátos módon kívánta orvosolni. A Hegyalját kitűnően ismerő Forgács Gyula sárospataki lelkészhez – a Skót Iskola korábbi vallásánához, illetve későbbi (1933-tól) vezető lelkészhez – fordult, hogy a „központi fűtést” helyettesítendő, néhány palack édes vörösbort kérjen tőle. A válasz nem késett, 1931. október 17-én az alábbi sorok érkeztek Sárospatakról: „Kedves Nagyság! Teljes mértékben méltányolom a becses soraiban jelzett központi fűtést. Sajnálom, hogy az én borom nem felel meg a kívánt feltételeknek, mert se nem vörös, se nem édes. Mivel azonban e vidéken akarva – nem akarva az ember szakértővé válik a bort illetőleg, tudok jó tanácsot adni. Tessék írni egy lev. lapot Danyi József ny. ref. lelkésznek (Erdőbénye. Zemplén m.) s kérjen tőle utánvételt 2-4-6 vagy bármennyi liter aszút, melynek literje most csak 2 P (talaly még 5 P. volt). Ezt azután kis pohárral tessék inni, mert ez gyógyszer s éppen a meleget szolgáltatja. Danyi üvegben és ládikában fogja küldeni. Az üveget aztán vissza kell küldeni. Maradtam testvéri üdvözléssel Forgács Gyula, feleségem is szíves üdvözlését küldi.”

A hátrahagyott levelek között valóban ott az 1931. október 31-i csekkszelvény, amely Danyi József nyugalmazott lelkész erdőbényei címére szól, majd egy megnyugtató üzenet a címzettől. „Nagyságos Igazgatónő! Megnyugtatózásul közlöm, hogy senkinek nem számítottam drágábban 2 pengőnél az aszúbort. Csupán Berger Matild úrnőnek jeleztem egy levelezőlapon, hogy jövőben 20 fillérrel drágábban kell – újabb adók miatt – számítanom. De ettől az emeléstől is elállok, csak hogy fogyjon. Hálások is érte vevőim, mert olcsón és jól kapnak pénzökört.” (Folytatjuk...)

Újpesti úttörténet: A Vasút utcától a Görgey Artúr utcáig, 13. rész

A Dózsa György (ma: Görgey Artúr) úttól a Szakorvosi Rendelő mellett induló Papp József (ma: Szent Imre) utca torkolatát az új Tito (ma: Rózsa) utca tengelyéhez igazítva kiegészítették egy 2x1 sávos enyhe ívvel. Az új nyomvonal kiépítésével a fa- és fémipari technikum melletti kis tér területe lecsökkent. E csomópontot, tekintettel a főútvonalak emelkedő forgalmára, jelzőlámpával is ellátták. A 12-es villamos megállói mindkét irányban a keresztezés előtt helyezkedtek el, a rendelőintézet oldalánál lévőhöz az 1950-es években telepített vasvázás várócsarnokot új, zártszelvényű fémkeretes, úgynevezett BKV típusú utasváróra cserélték.

A Dózsa György út déli oldalának képe jelentős átalakuláson esett át. Megnyílt a tér a lebontott házak, megszűnő utcák helyén, nagyszabású építkezések zajlottak a Rónai Sándor (ma: Deák Ferenc) utca, illetve az újonnan kialakított vonalvezetésű Závodszy Zoltán utca utunkhoz képest távolabbi, déli oldalán. 1984 februárjában hivatalosan is megszűntek a házszámok a szanált és újjal nem pótoltt épületek helyén. A Závodszy Zoltán utca Dózsa György úti kivezetése a Szülőotthon mellett lebontott lakóház helyére, egyben a 12-es villamos Rákospalota irányú megállójába esett. Itt hosszú éveken át a régi téglalapítású várócsarnoknál állt meg a villamos, a szerelvények első kocsijairól immár a Závodszy Zoltán utca torkolatában lehetett leszállni. 1991. március elsején tették át a villamos e korábbi, szanálás előtti időkből „úgy felejtett” megállóhelyét az utcakiágazás elé, mai helyére.

A nyolcvanas évek második felében megindult utunk újjáalakuló déli felének rendezése. A Tito utca sarkán, a villamosmegálló mellett földszintes pavilonokból álló szolgáltatóházat emeltek, üzlethelyiségei bérloít vegy-

tisztító, cipőjavító, javító bórdíszműves, paplankészítő, fehérnemű-javító, háztartásigépjavító, fényképész, szűcs, kárpitos, javítóasztalos szakmákban a helyi sajtó útján 1986 márciusában közzétett pályázati felhíváson keresték. A butiksor még abban az évben megkezdte működését. Mögötte egy jóval nagyobb épületet hoztak tető alá a Tito utca mentén: a faipari szakoktatás új bázisát 1987. augusztus 31-én ünnepélyes keretek között avatták fel. A Kozma Lajos Faipari Szakközépiskola nevet felvevő intézmény a szemközti, Dózsa György úti technikumi épületből kötözött át. Korábbi telephelyét teljesen birtokba vette a Landler Jenő Híradástechnikai és Gépészeti (ma: Újpesti Két Tanítási Nyelvű Műszaki) Szakközépiskola. Az új faipari oktatási intézmény mellett nagy szánkódombot emeltek, rendezetlen maradt viszont a Bercsényi és Corvin utcák közötti területsáv. A Rákospalota irányú Corvin utcai villamosmegálló oldalában fekvő, építkezési munkagépek és anyagok tárolási helyéül szolgáló felvonulási terület a nyolcvanas évek második felében szűnt meg a lakótelep építésének befejeztével.

A Tito és Kölcsey utcák között két darab kétemeletes panelházat húztak fel 1986–87-ben, a Dózsa György út 43. és a Szülőotthon közötti területsávon épített nyolc, egyenként ötlakásos földszintes, tetőteres házak 1988–89 körül készültek el. A IV. kerületi Tanács Műszaki osztálya 1988. május 27-én rendelkezett az épületek számozásáról, valamint utunk e szakaszain a fel nem használt házszámok végleges megszüntetéséről. Érdekeséggé válhat megemlítenünk, hogy a Szigeti József és Laborfalvi Róza utcák panelházaiban és környékén forgatták 1986-ban, Takács Vera rendezésében és Kovács Róbert főszereplésével Nagy Katalin: A világ legrosszabb gyereke című regényének filmváltozatát. Egyik jelenetében a Laborfalvi Róza utca felől látható a távolabb, a Dózsa György út 35–41. számú

házat építő toronydaru alja, majd ugyanezen jelenetben, szintén háttérben a Dózsa György út páros oldalát is megfigyelhetjük, amely előtt a lebontott páratlan oldal ekkor még kietlen és parlagfüves-gazos területe áll. Itt csak egyetlen megmaradt nagy fa hirdette az élet nyomait, amely szintén látható a filmjelenetben.

A két új építési terület között a szanálásból kihagyott 43. számú épületben a körzeti gyermekorvosi rendelő működött. 1990-ben a Rezi Károly (ma: Király) utcában emelt új rendelőbe való átköltözését követően az épületet felújították, a helyiségek átalakításával végezve 1991 júliusában az SZTK épületéből ideköltözött a felnőtt háziorvosi rendelő négy orvossal.

Még a nyolcvanas évtized elején minőségi változás következett be utunk közlekedésében. Az UV típusú szerelvényeket Csehszlovákiából beszerzett Tatra T5C5 típusú villamokocsik váltották fel a 12-es viszonylaton 1980. június 16-tól, kétkocsis egységekbe csatolva. Az új járművek nagyobb energiaigénye miatt korszerűsíteni kellett az energiaellátási rendszert, ezért a Dózsa György út 90. számú telkére 1981-ben áramátalakító alállomást telepített a Budapesti Közlekedési Vállalat. A „Vécsey” áramalakítót személyzet nélkül, távvezérléssel üzemeltette a BKV Áramellátási Főmérnöksége.

1981 végétől a 3-as metró Kőbánya-Kispesttől az Élmunkás (ma: Lehel) térig járt. A 12-es villamos Nyugati pályaudvarhoz vezető szakasza még ez év áprilisától megszűnt, december 31-étől pedig ma is meglévő, metrókapcsolatot biztosító belső végállomásáig vitte utasait, részben az újpesti Dózsa György úton át. A vonal nagy forgalmára való tekintettel

A Dózsa György út és környéke 1989-ben

1984. szeptember 1-jétől a 12-esen a Tatra szerelvényeket három kocsival járatják. A biztonságos le- és felszállás elősegítésére a Rákospalota-Újpest vasútállomás épülete előtti palota irányú megállót kb. 150 m-rel hátrább, a Dózsa György útra helyezték át, a túloldali, Élmunkás tér irányú megálló a Brunovszky vendéglő előtti ívből csak 1986. május 27-től került át utunkra, a Vécsey utcai torkolatot követő helyére. 1984. december elsejétől a Rákospalotára tartó éjszakai közlekedés ismét utunkon át bonyolódott le, miután a 12-est éjjeli villamosjáratá is átminősítették. E szerepkört a megszűnése előtti utolsó félévét élő Árpád úti 10-estől „vette át”.

A Dózsa György út Kiss János és Szilágyi utcák közötti részének autóbuszos átmenőforgalma az évtized közepén kis mértékben változott. 1984 augusztusától a 84-es piros számjelzéssel, tehát gyorsjáratként futott be Szilágyi utcai végállomására a Moszkva (ma: Széll Kálmán) térről, a 43-as viszonylatot pedig 1985. június 1-jétől a 3V jelű villamospótló váltotta az immár Árpád hídig hosszabbított metró végállomásától érkezve. A 47-essel azonos módon közlekedett a Dózsa György úton át 1985. június 17-i indításától a 125-ös jelű busz Szilágyi utca és a frissen elkészült Káposztásmegyeri lakótelep között. Ez volt az új lakónegyed legelső tömegközlekedési kapcsolata a Papp József, Leiningen Károly, Iglói, Sporttelep és Óceánárok utcákon át. Csak a gyors 20-as Káposztásmegyerre irányítása alkalmával szünetelt forgalma egy hónapig 1989 februárjában, márciustól pedig kizárólag a piros 20-as hétfévi és ünnepnapjain „szünnapjain” vitte utasait.

Káposztásmegyerre eredetileg a 3-as metró kivezetését tervezték. Teljes kivitelezéséig a Szilágyi utca mentén 1986-ban elkészített külön metrópályán ideiglenes villamosforgalom átvezetéséről döntöttek. A pályaeépítés munkálatai az év nyarán-őszén zajlottak, december elején pedig a Dózsa György úton a 12-esek mellett az István tértől továbbvezetett 14-es villamosjárat háromkocsis szerelvényei is futottak, az új pályaszakaszon utasok nélkül próbázva. Hivatalosan december 15-től vehette birtokba a közönség káposztásmegyeri szakaszát Szilas-patak melletti végállomásáig.

(Folytatjuk...)

A „Violába” jártam iskolába

Még tombol a nyár, de már figyelmeztetnek az üzletek, hogy közeleg a tanév kezdete. Mindenhol iskolai felszereléseket árulnak. Elnézegetem a szebbnél szebb dolgokat és visszagondolok arra az időre, amikor én készülődtem az iskola kezdésére.

Az általános iskola nyolc osztályát 1948 és 1956 között a Viola utcai iskolában jártam ki. Nagyon szerettem idejárni. Első és legfőbb oka volt, hogy szemben laktunk az iskolával. Soha nem késtem el. Ha valamit otthon felejtettem, csak hazaszaladtam. Szerintem a kerület legszebb iskolája volt. (Nekem ma is az!) 1909-ben kezdték építeni és 1911-ben már meg is kezdődött itt a tanítás. Abban az időben még villamos is járt előtte! A mi időnkben már csak egy háromszögletű kis tér volt a megálló helyén egy nagy fával, amely sok játéknak, megbeszéléseknek és találkozásoknak volt színhelye, szinte az iskolához tartozott.

Az iskola a Nyár és a Tavasz utca között U alakban állt, a közepén nagy udvarral. Az én időmben még nem volt koedukáció. A Nyár utcához közeli kapu a fiúk, a Tavasz utcához közeli a lányok bejárata volt. Szünetekben az udvaron, és ünnepélyeken lehetett találkozni a fiúkkal.

Átlagban negyvenen is voltunk egy osztályban. A padokban ketten ültünk. A pad közepén üveg tintatartó volt, amibe a tollat mártogattuk. A tábla lábakon állt. A sarokban volt a nagy vaskályha, amiben télen fűtött Szűcs Lajos bácsi, a mindenes gondnok. Óra közben is bejött, hozta a szenesvödröt és belapátolta a szenet a kályhába. Majd' minden alkalommal kicsapott a széngáz, és ahogy égni kezdett, még füstölt is. Persze a tanítás mindjárt szünetelt, szellőztetni kellett. Nehéz órák előtt mindig reménykedtünk, hogy épp akkor jön Lajos bácsi fűteni. Lajos bácsit mindenki szerette. Ő is kedvelte a gyerekeket. Szigorú volt, tartottunk is tőle, de mindent megtett az iskoláért és a tanulókért. Az alagsorban volt

a gondnoki lakás, így még tanítás után is tevékenykedett. Télen fellocsolta az udvart és lehetett korcsolyázni. Nyáron focipályának használhattuk. Sokszor a testnevelés órákat is itt tartottuk. Lajos bácsinak volt két gyermeke, Pötyi és Lali. Miután szemben laktunk, sokat játszottunk együtt. A kis Laliból lett Szűcs Lajos olimpiai bajnok focista. Iskolánk színházteremmel is rendelkezett, amiben igazi felhajtható székek, színpad és elhúzható függöny is volt.

A legtöbb tanáromra mindig a legnagyobb szeretettel és tisztelettel gondolok. Bár nem beszéltünk róla, de tudtuk, hogy van egy-két olyan pedagógus, aki „gyorstalpalón” végezte el iskoláit. Ez az óráikon is látszott. A helyi iskolák ugyanakkor sokat köszönhetnek az akkori idők „politikailag nem kívánatos, osztályidegen” tanárok Újpestre való „kitelepítésének”. Többen nálunk is tanítottak. Tanáraink következetes, szigorú, tudásukat átadni kívánó, gyermekszerető emberek voltak. Felnéztünk rájuk és áhítattal hallgattuk tanításukat. Sokan mintát, életpályát mutattak a diákoknak. Az általános iskola elvégzése után is mindig öröm volt a velük való találkozás. Dr. Domokos Pál Péter tanár urat külön meg kell említenem. Vele haláláig tartottuk a kapcsolatot. Ha Csíksomlyóban járunk, mindig felkeressük és megsímogatjuk szobrát.

Kislányom huszonöt évvel később szintén a „Violába” járt. Mint szülő, mindig örömmel léptem át az iskola kapuját. Nézem, mi változott. A zöld olajlábazat megvolt, de a tanterem berendezését, fűtést modernizálták. A színházteremből étkező lett. A tanulók már koedukált osztályokban tanultak.

1998 óta a Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Kara működik benne. Az épület megújult, szebb, mint valaha. Az új berendezéssel és festéssel jól érvényesül az épület tágassága, szépsége. A Kulturális Örökség Napjain az egyetem épülete látogatható. Jó szívvel ajánlom mindenkinek! □

A Tungsram SC Tájékozódási Futó Szakosztályának története, 4. rész

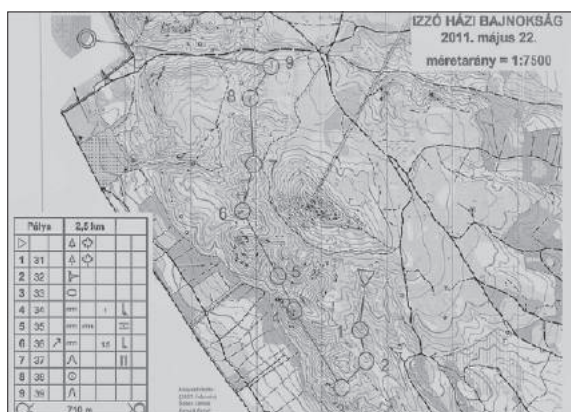
Az Izzó Kupát első alkalommal 1968-ban rendeztük meg. Csomádon tartottuk a legelsőt, majd a következő évben Törökmezőn budapesti éjszakai bajnokságot hirdettünk. Ezzel a kezdeményezéssel a szakosztály az éjszakai versenyek specialistájává vált. Az Izzó Kupa a könnyen megközelíthető versenytereppek és a – versenyzők szerint is – zökkenőmentes rendezés miatt igen hamar népszerű lett. Bár a versenyek általában B kategóriájúak voltak, de szövetségi engedéllyel néha A kategóriás kupát is hirdethettünk, amelyeken több neves vendégünk is részt vett. Többek között díszvendégünk volt Monspart Sarolta világbajnok, aki elismeréssel nyilatkozott a versenyről.

Nagy sikerként könyveltük el 1985-ben, a szakosztály által megrendezett Nemzetközi Éjszakai Tungsram Kupát a Mecsekben, Márévárnál, ahol újdonságként az ellenőrző pontokat a szakosztály tagjai által megalkotott villogó LED-ek jelezték. Különösen tetszett a résztvevőknek a célba érkezést kijelölő futófény. Elismerésként az országos szövetség a szakosztályunkra bízta a következő évre tervezett Éjszakai Világkupa

technikai lebonyolítását. A versenysorozat neve 1985-től 1991-ig Tungsram Kupára változott, mivel a Sportkör időközben visszavette a Tungsram SC nevet.

A szakosztály versenybírói több szövetségi versenyt is rendeztek és ellenőriztek, így például a Hajós Ferenc Kupákat és a Tolnai József Sítájfutó Kupákat stb. (A kupa-versenyek névadói hajdani újpesti neves turistavezetők voltak.) A versenybírók mellett országos versenyek térképeinek helyesbítésében is részt vettek. Ezek közül is kiemelkedett az 1977-ben Nagykanizsán rendezett ötnapos Hungária Kupa országos minősítő verseny óvás nélkül lebonyolított utolsó napja, amelyet szakosztályunk rendezett. Tőkés József és Hargitai Miklós tervezték meg az 1991-es Éjszakai Országos Bajnokság pályáit, majd 1992-ben Hargitai Miklós első osztályú versenybíróként ellenőrző bírója volt a nemzetközi Kilián Kupának. Ugyancsak ő Hódossy Bélával az 1983-as Tájfutó Világbajnokság, majd az 1992-ben megrendezett Veterán VB rendezőségének is tagja volt.

A Tungsram vállalat 1990-ben a General Electric tulajdonába került. Az új tulajdonos a versenysportágakat nem kívánta megtartani a Sportkörben. 1996-ra felszámolta a versenyszakosztályokat, és kizárólag a vállalat dolgozói és nyugdíjasai számára fenntartott szabadidősportágakhoz adott támogatást. Egyetlen kivétel a tájfutás volt. Bár a Sportkör a versenyzőket visszaterelve a Turista szakosztály kebelébe, a Tájékozódási Futó Szakosztályt formailag megszüntette, a versenyzési lehetőséget fenntartotta, fizetve a szövetségi tagdíjakat és a bajnokságokon indulók költségeit. Erre az időre a versenyzői létszám is alaposan lecsökkent, mert a nem Tungsram kötődésű tagok kényszerűen más szakosztályokhoz mentek át. Új tagként csatlakozott azonban a csapathoz egy rokon

Az utolsó bázisbajnokság térképe. 2011-ben a Zuppa-hegyen versenyeztek tájfutóink

sportág, a rádiós tájékozódás többszörös európai és világbajnoka, Cserháti József. Sajnos, korai halála miatt nem sokáig versenyzett velünk.

A gyár tulajdonosváltása miatt megszűntek a házi bajnokságok is. Néhányat azonban a korábbi izzós tagok megrendeztek azok számára, akik – bármelyik sportkörben versenyeznek mostanában – még aktív tájfutók maradtak. A 2011-ben rendezett házi bajnokság archív képe mutatja be a modern tájfutásban használt térképet. A versenyt Scultéty Gábor rendezte, a helyszín Szárliget fölött, a Zuppa-hegy volt.

A versenyzés mellett a szakosztály tagjai tájékozódási tréningeket tartottak a Turista Szakosztály túravezetőinek, valamint a GE Fejlesztési Főosztály évi csapatépítése, pl. Kaszópusztán vagy Nagyirtáspusztán. Ezeken a rendezvényeken is sikerült a résztvevők egy részében felkelteni a tájékozódási futás iránti kedvet, ám sajnos az új versenyzők más szakosztályoknál kötöttek ki.

Itt kell megemlékeznünk a szakosztály mindenkor legeredményesebb versenyzőjéről, Tőkés Józsefről. Ő leszerelésétől kezdve, 2014-ben bekövetkezett haláláig folyamatosan versenyzett. Felelős gyári munkája mellett hosszú ideig ellátta az edzői és intézői teendőket, versenyeket és edzőtáborokat szervezett. Hosszú időn keresztül ő szervezte és vezette a Turista Szakosztály Ifjúsági tagozatát is.

A máig aktív versenyzők, koruknál fogva az idősebb szenior kategóriákban indultak, illetve indulnak, ahol gyakran igen szép eredményeket, dobogós helyezéseket, bajnoki címeket érnek el. Eredményeikre példa, hogy 2002-ben, az F185-ös kategóriában második helyezettek lettek az Országos Csapatbajnokságon, 2013-ban a középtávú egyéni OB F70-es kategóriájának mindhárom dobogója tungsramos volt. Hódossy Béla csapattársunk 2012-ben a rövid távú Országos Bajnokságon az F75 kategória győztese volt, legutóbb pedig, 2017-ben, a középtávú OB-n az F80 (80-85 évesek) versenyének országos bajnoka lett. Az idén, 2018-ban „csak” második lett, mert a dobogó legfelső helyéről leszorította a jelen cikk egyik szerzője.

Hajdani edzőterepünkön, a Farkas-erdőben, napjainkban a Babits Mihály Gimnázium sportkörének tájékozódási futóival találkozunk. A parkerdő évente helyet ad egy-egy budapesti edzőversenynek. Az idén itt rendezték meg a tájkerékpárosok ifjúsági európa-bajnokságának, és a veterán tájkerékpárosok világkupájának egyik versenyszámát, amelyen a skandináv országoktól Ausztráliáig számos versenyző részt vett.

Az a tény, hogy a Magyar Tájékozódási Futó Szövetség alapítói közül a Tungsram SC a még létező szakosztályok egyike, annak a néhány versenyzőnek köszönhető, akik ma már a Tungsram nyugdíjasai, és talán legrégebbi tagjai a Tungsram SC-nek. Reméljük, hogy az átmeneti mélypont után, a nagy hagyományú Tungsram SC-ben ismét felívelhet ez az igazán egészséges és izgalmas sportág. □

Hódossy Béla, az F80-as kategória országos bajnoka 2017-ben. A díjat Bugár József MTF SZ elnök, korábbi versenyzőnk adta át

GERGELY ÁGNES
Újpest*

Kütelki házak udvarán
mely hosszú, mint a létra,
és lányok ülnek néha
a létra hézagos fokán,

kütelki házak udvarán
hol inget szárogatnak
s öreg kutyák ugatnak,
bealkonyul nagyon korán,

s a házigazda óborán
osztózik három szomszéd,
és hegedű is szól még
kütelki házak udvarán;

s míg kortyol három szomszéd
benn vitrinben matatnak,
képeslapot mutatnak,
és hegedű is szól még.

s a gerlék fölrepülnek,
a viola sikoltoz,
egy asszony zoknit foltoz,
ó, kinek hegedülnek –

kütelki házak udvarán
elsápadnak a mályvák,
veti a csönd a kártyát,
és itt az éj nagyon korán;

fölbúg egy vízcsap hirtelen
s a pengevékony falakon
áthallatszik a szidalom,
áthallatszik a szerelem,

kulcslyukon néz a szerelem,
s kütelki házak udvarán
távoli sípjel szól, talán
a szél megy itt, a szertelen

kabáttalan kalandor,
egy lámpafényt magára húz –
s a remízben a kalauz
az asszonyára gondol. □

*Az 1960-ban keletkezett vers, Külváros címmel szerepel a Kossuth- és kétszeres József Attila-díjas költő Árnýékváros és a Királyok földje című gyűjteményes kötetében.

HIRMANN LÁSZLÓ

Wlassics Gyula

Városunk hálás szívvel gondol azon döntéshozókra, akik gyarapították a település közintézményeinek sorát. Ezek egyike Wlassics Gyula kultuszminiszter, Újpest díszpolgára.

Zalánkeméni köznemesi előnévvel 1852-ben született Zalaegerszegen. Atyja Wlassics Antal bíró, törvényszéki elnök volt a mai megyeszékhelyen. Édesanyja Csengery Etelka, Csengery Antal reformkori politikus leánya volt. Így neveltetésével hozta a jogi és a politikusi indíttatást.

A Nagykanizsán működő piarista gimnáziumban kitűnőre érettségizett, majd Budapesten tanult tovább. Az itteni, majd a bécsi egyetem jogi fakultásán volt hallgató, végül 1875-ben ügyvédi oklevelet vehetett át, jogtudományi doktori végzettséggel.

Bejárta a kiegyezést követő társadalmi-szakmai felemelkedés útját. Előbb apja mellett praktizált Nagykanizsán, majd 1877–1882 között az igazságügyminisztérium munkatársa volt. Itt kóstolt bele a törvényelőkészítő munkába. Ekkor már publikált is: A tettesség és a részesség tana (1882) című munkája nagy feltűnést keltett. Ezt követően alügyész Komáromban, majd 1886-tól Budapest főügyész-helyettese. Mindeközben tovább dolgozott a büntető perrendtartás előkészítésén. Nem szabad feledni, hogy a dualista Magyarországon mindent az alapjaitól kellett felépíteni. 1867-ig, a kiegyezésig nem voltak önálló magyar minisztériumok, nem voltak önálló törvények. Mindezt akkor kellett megteremteni. Wlassics eszményképe a modern, európai, gondoskodó, ugyanakkor lakosai biztonságán éberén őrködő polgári állam volt. Nem véletlen, hogy a Jogállam című szakmai lapnak kezdetektől fogva szerkesztője volt. Példaképének alighanem azt a Deák Ferencet tekintette, akinek beszédeit és iratait sajtó alá rendezte, amely kiadványhoz terjedelmes előszót is írt. A fiatal tudós jogászt a Magyar Tudományos Akadémia 1886-tól levelező, 1892-től rendes tagjai közé választotta.

1895-ben, a millennium előkészítő évében lett a kultusztárca vezetője. Komoly örökséget vett át elődjétől, a kiváló fizikustól, Eötvös Loránttól. Három kormányban, a Széll Kálmán, a Bánffy Dezső és a Khuen-Héderváry Károly vezette kabinetekben is tárcavezető volt, töretlen aktivitással. Gondolkodásmódjára jellemző, hogy ekkor születtek meg a vallásszabadságról szóló törvények végrehajtási rendeletei, valamint azok a jogszabályok, amelyek a nők egyetemeken való továbbtanulását lehetővé tették. A honfoglalás ezredik évfordulója alkalmából támogatta a Szépművészeti Múzeum megteremtését, kezdeményezte, hogy az MTA átdolgozza a magyar nyelv szótárát. Mindent megtett azért, hogy 1848/49 relikviái a Nemzeti Múzeumba kerüljenek. Legfontosabb intézkedése azonban talán az, hogy irányításával szerte az országban, mintegy 600 elemi iskola létesült. Wlassics Gyula miniszter ekkor került kapcsolatba Újpest nagyközséggel. A „nagyemlétségű vallás és közoktatásügyi minisztérium” 63759/1898 számú leirata szerint hét új iskolát terveztek Újpestre. Ezek közül 1901 – 1911 között hat fel is épült. Ezek a következők: az Erzsébet utcai iskola, mint legrégebbi, jelen-

Wlassics Gyula báró díszmagyarban

leg is működő iskolaépület városrészünkben. (Napjainkban ebben kap helyet az Újpesti Károlyi István Általános Iskola és Gimnázium alsó tagozata.) Felépült a mai Lőrinc utcában a Pécsi Sebestyénről elnevezett iskola épülete, és a vele szemben most üresen álló, korábbi Bay Zoltán szakiskola tömbje. Újonnan létesült még ekkor a Toldy (ma: Langlet) utcai elemi, és a korábban a községházának otthont adó telken a most szintén funkciótlan másik elemi iskola (másfél évtizedig a Bródy Gimnázium otthona). A városképet leginkább az a hatalmas, iker iskolaépület határozza meg, ami a Tanoda téren szolgálja az oktatás ügyét. Ebben napjainkban a Kanizsai Gimnázium és a Szent János Apostol általános iskola működnek. Wlassics Gyula minisztériumának nem csak az iskolaalapítást köszönhetik az újpestiek. Kellő mennyiségű pénzt is rendeltek a kivitelezéshez. A hat iskolából háromnak a tervei Baumgarten Sándor építész irodájában születtek meg. Ő Lechner Ödön tanítványaként a pompás magyaros szecesszió stílusában fogalmazta meg iskoláit. (Az Attila utcai épület országosan védett épület, a Tanoda téri és az Erzsébet utcai iskolák helyi védettséget élveznek.) A kivitelezők nemes anyagot alkalmaztak: kovácsoltvas lépcsőkorlátok, vörösfenyő faragott nyílászárók, klinkertéglás külső borítás jellemzik az épületeket, a Tanoda (akkor: Ferencz József) téri iskola pártázatát átépítéséig, az Attila utcai iskola épületét máig Zsolnay majolika és Újpest címere díszítették. Nem utolsó sorban: az építkezéseken helyi mesteremberek, ácsok, kőművesek, asztalosok, vízvezeték-szerelők, megannyi szakipari munkafázis kivitelezői kaptak munkát. Nem véletlen, hogy Újpest hálás volt a miniszternek. 1901. március 22-én a rendkívüli közgyűlés Wolfner Tivadar báró javaslatára a következő határozatot hozta:

„Újpest község rohamos fejlődésével és a lakosság szaporodásával lépést tart az állami iskolák arányszerű folytonos szaporítása is. Sőt újabban a közoktatásügyi kormányzat öt díszes iskolaépületnek még ez év folyamán való felállítását is elhatározta.

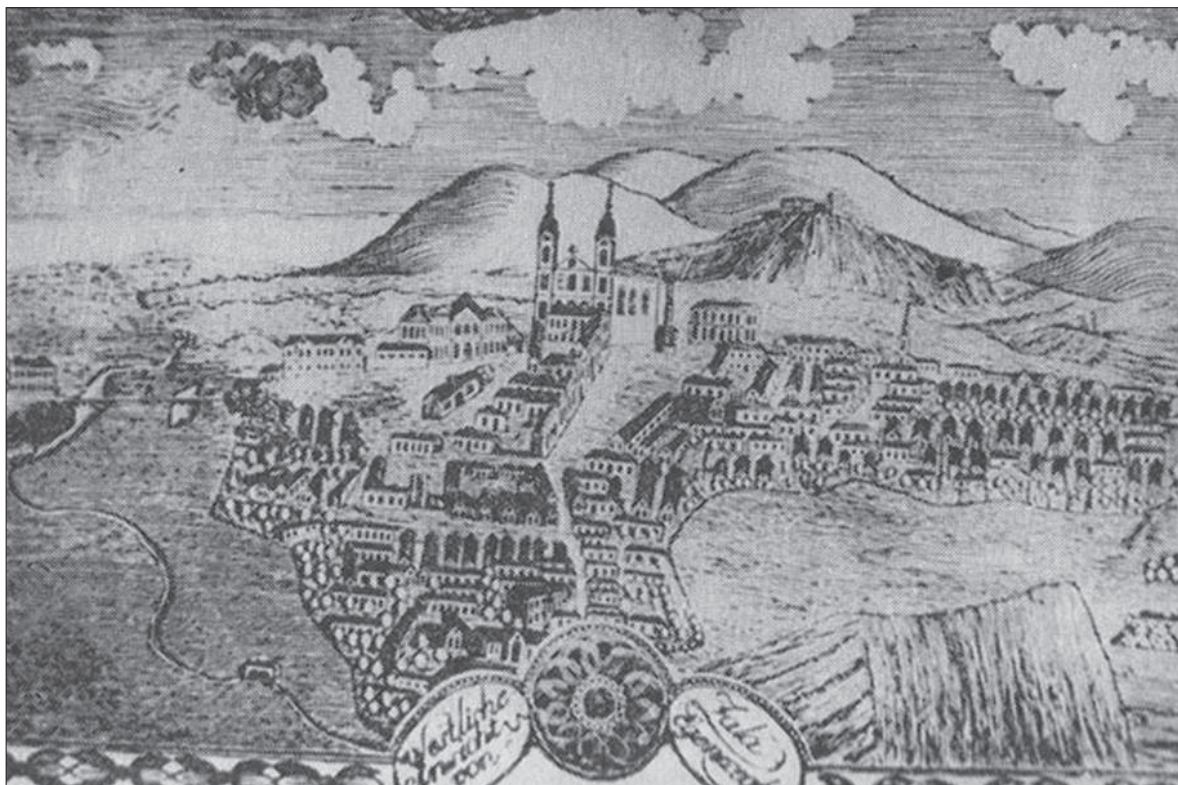
Az a valóban atyai gondoskodás, amellyel községünk kulturális érdekei és az iskolákat fenntartó magas állam részéről előmozdítatnak, kétségen kívül kelt hogy a mi hálánkat

és elismerő köszönetünket teljes mértékben kiváltsa. Hogy a község iskolai ügye olyan gondos ellátásban részesül, azért legelsősorban kétségen kívül nagyméltóságú Wlassics Gyula vallás és közoktatásügyi miniszteré az érdem, aki községünk iskolaügyének fejlődését mindig szíven hordozta, azt felkarolta és tett intézkedéseivel azt előmozdította. Ez okból kedves kötelességet vélt teljesíteni akkor, amikor a község hálája és köszönete kifejezésül indítványozza, hogy a miniszter Ő Excellenciáját válassza meg a képviselőtestület a község díszpolgárává.”

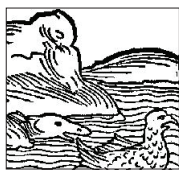
Wlassics Gyula kormányzati szerepe Tisza István kabinetjének hivatalba lépésével megszűnt. A politikától nem távolodott el, hiszen 1892 és 1905 között folyamatosan Csáktornya országgyűlési képviselője volt, a Szabadelvű Párt színeiben. Ezekben az években a Tisztelt Házban ádáz politikai küzdelem zajlott többek között az egyházpolitikai kérdésekben. Wlassics Gyula a polgári házasság pártján állt e kérdéskörben. Emellett tudományos eredményeinek megosztására is törekedett, 1903-tól 1906-ig büntetőjogot tanított a budapesti tudományegyetemen. 1905-ben véget ért a kormánypárt harminc éves országjárása, de ő Pécs képviselőjeként, az Országos Alkotmánypárt jelöltjeként újra parlamenti mandátumhoz jutott. 1906-tól egészen a dualista Monarchia végéig a felsőháznak is tagja volt, sőt, az utolsó néhány hónapban a főrendiház elnöki tisztségét is betöltötte.

Az első világháború és az azt követő időszak, számára visszavonulást hozott. A Horthy-rendszert konszolidáló Bethlen-kormányzat azonban számított szaktudására, tekintélyére. 1927-ben az újrászervezett felsőház tagja lett, 1935-től haláláig elnöke volt. 1937 márciusában, 85 évesen hunyt el. Az Országház kupolacsarnokában ravatalozták fel, az állam a Kerepesi temetőben díszsírhelyre temettette.

Hosszú pályafutása során számos kitüntetésben részesült. Valóságos belső titkos tanácsos, a Lipót-rend birtokosa, a Vaskorona érdemrend kitüntetettje volt. Legrangosabb elismerése, a Corvin-lánc mellett alighanem elhalványul az Újpest Díszpolgára cím, de Wlassics Gyula báró talán büszkén viselte ezt is.

Metszet Zalaegerszegről (19. század eleje)

Zalaegerszeg, ahol Wlassics Gyula született, megyei jogú város, Zala megye székhelye. Oklevél 1247-ben említi először, 1293-ban már Egerszeg néven szerepeltetik. 1266-ban IV. Béla a veszprémi káptalan birtokába adta. Zsigmond jóvoltából rövid ideig a Kanizsai család birtokolta, majd ismét a veszprémi püspökség fennhatósága alá tartozott. Egyházi birtokként működött egészen 1848-ig. A mezővárosi rangot kivívó település akkor kapott kiemelt szerepet, amikor 1600-ban Kanizsa végvárat elfoglalta a török. A település körüli mocsarak feltöltésével, ekkor került sor a város megerősítésére. A Hódoltság nyugati peremén zajló törökellenes harcokat Zalaegerszeg várából irányították. Török portyázók sokszor keserítették az itt lakók életét, de még nagyobb teher volt, hogy kétfelé kellett adózniuk, a defterدارok és a királyi adószedők is megjelentek. A közigazgatási központi szerep is erre az időszakra datálható. 1730–32 között megépült barokk stílusban a megyeháza, amely ma a törvényszéknek ad otthont.

A régi parasztházakat lassan kiszorították a barokk épületek, a reformkorban pedig klasszicista stílusú középületek emelkedtek. Az 1830-as években az izraelita vallású kereskedők betelepülése ipart vonzott Egerszegre. A dualista Monarchia idején nagyközségi rangra minősítették vissza a települést, a rendezett tanácsú város címet csak 1885-ben kaphatta meg. 1890-ben megépült a vasút Csáktornya felé, ez a lehetőség újabb fellendülési időszakot indított el. Gimnázium, szálloda, téglagyár, kulturális intézmények születtek a városban. Egészen új arculatot Zalaegerszeg a második világháború után kapott. A zalai kőolajmezők feltárása iparvárossá tette, ruhagyára, kerámiaüzeme, baromfifeldolgozó üzeme országosan tették ismertté a nevét. Napjainkban határában ipari park létesült. Wlassics Gyula miniszter nevét utca viseli szülővárosában. Szülőházát ugyan 1990-ben lebontották, de a helyén, a mai Ady Endre utca 13. szám alatt emléktábla hirdeti nevét. A márványlapra szerelt bronz domborműví arckép Béres János szobrászművész alkotása (2004). □

Többször kaptunk választási lehetőséget a sorstól

Eibel Gyula, több szakma mestereként Újpest közismert polgára volt. A Neogrády László Helytörténeti Gyűjtemény őrzi a mester egyik saját tervezésű, öntöttvas szivattyúját, amely a Szilas patak mellett lévő bolgárkertészet számára biztosította az öntözővizet. Az iparos mester leánya, Szulovszky Zoltánné Eibel Éva Újpesten született, júliusban ünnepelte 89. születésnapját.

– Az Újpesti Városvédő Egyesület és az Újpesti Közművelődési Kör aktív tagjaként sokan ismernek, különleges hobbidról a cipőformájú dísz- és használati tárgyak gyűjtéséről pedig a veled készült kisfilmből értesülhettek az újpestiek. Beszélgetésünkben tisztelettel megtartanám a tegeződést. Kérlek, meséld a családotról, mióta laktok Újpesten?

– Nagypapám MÁV alkalmazottként Rákospalotán, a MÁV telepen lakott a családjával. Amikor nyugdíjba ment, választhatott: nyugdíjat vagy végkielégítést kér. Az utóbbit kérte, abból a pénzből vásároltak telket Újpesten. Kispénzű emberek úgy tudtak telekhez jutni akkoriban, hogy két telket háromfelé osztottak, így jutott apám is önálló építési telekhez. 1923-ban, fiatal házaspárként költöztünk ide anyukámmal. 1929. július 19-én, a

gazdasági válság közepén születtem, súlyosbítani megélhetési gondjaikat. A Tomori utca 17.-ben nőttem fel.

Anyukám, Víg Mária fehérenemű-varrónőként dolgozott. A szép, egyenes tartású fiatalasszonyra sokszor mondták a szomszédok, hogy „büszke” – pedig nem így volt.

– Eibel Gyula nevét sokan ismerték, mi volt a szakmája?

– Famintakészítő, lakatos és vasöntő mestervizsgákkal rendelkezett. Apám saját vállalkozás és műhely építésébe kezdett, ami pénz, vagy egyéb támogatás nélkül nagyon nehéz volt. Mindez komoly beruházást jelentett, ezért sokáig nehéz körülmények között éltünk. Ha néha vitáztak a szüleim, akkor azon, hogy takarékoskodjanak-e a jövőjük érdekében, vagy éljenek magasabb színvonalon és haladjanak lassabban. Végül maradt a munka és egyben a szenvedély. Apám egy kis öntődét is épített, így tudott egyszerre saját termékeket gyártani meg más rendeléseket kielégíteni. A padlástérben a mintakészítő műhely, alatta a lakatos műhely, mellette pedig a vasöntőde kapott helyet. Gyerekként sokszor bámeszkodtam a műhelyekben. Különösen a mintakészítést és a vasöntéshez szükséges homokformák készítését szerettem nézni.

Kellemesen telt a gyerekkorom. A környéken sok hasonló korú gyerek élt, hozzánk bármikor bejöhettek, mindig találtunk helyet a játékra. Öcsém, Gyuszi hat évvel fiatalabb volt nálam, sajnos már nincs közöttünk.

– Hol kezdted a közösségi életet?

– A kármelita zárda óvodájába jártunk [ma ismét az – a szerk.], kedves nővérek vigyáztak ránk, szerettem odajárni. Nagy tisztaság és rend jellemezte. Ma is emlékszem néhány ünnep hangulatára. Rossz néven vettem tőlük, hogy a Mikulás a Krampusszal együtt jött be a szobába. A Krampusz puttyonyából két láb lógott ki. Elég ijesztő volt, bár biztosan nevelési célzattal rendezték így.

Az Eibel család 1942-ben

Az 1935/36-os tanévben kezdtem az első elemi a Megyeri úti iskolában. Abban az évben nyitották az épületet. Minden vadonatúj és friss volt, tanító nénink Hess Paula, a későbbi polgármester, Hess Pál testvére volt. Kedves, szeretetteljes hölgy, örökké hálával gondolok rá. Megtanított írni, olvasni, számolni anélkül, hogy az nekem különösebb nehézséget jelentett volna. Emlékeim szerint mindenben örömet leltem.

– *Milyen emléket őrzöl az osztályról?*

– Visszagondolva, érdekes volt az osztályunk, persze ez nekem akkoriban nem tűnt fel. A környék lakosságának összetételét is mutatta. Az iskola körzete az Egyesült Izzótól északra, egészen az üveggyárig terjedt. Kelet felé nem tudom pontosan meddig, de néhány gyerek a pusztából, az uradalomból [a Károlyi majorságból, Fóti út 56. – a szerk.] is járt hozzánk. A legrangosabb szülő dr. Beke Gábor közigazgatási bírósági volt, a többiek kisiparosok, kiskereskedők. Nagyjából azonos rendű-rangú társaság lehetett. A négy elemi elvégzése után a II. számú Polgári Leányiskolába írtak. Ez esett közelebb a lakásunkhoz.

Kiváló tanári kart kaptunk, szerettem őket, ők is kedveltek. Könnyen alkalmazkodtam a szabályokhoz, könnyen is tanultam, így nem jelentett gondot az iskola. Tényleg csak szép emlékeim vannak ebből az időből. Magyar tanárnőnk, Troján Malvin szemben lakott az iskolával, édesapja orvos volt. Szigorú rendet tartott, félelmetesnek tűnt számunkra, azonban sokat tett értünk. Házi feladatként minden napra fogalmazást adott fel. Akit ő tanított, annak később sem nem jelentett gondot megfogalmazni egy levelet, vagy kerek mondatokban beszélni. Nekem sem jelentett gondot soha, hozzáfogni azonban..., no az más probléma.

Polgári után nagy gondban voltunk, hogy hol tanuljak tovább. Szívesen nyitottam volna kézimunkaüzletet (nagyon szerettem hímezni, kötni stb.), a másik ötletem egy nagy cégnél pénztárosi vagy adminisztratív állás volt. Nem tudom kinek a sugallatára kerültem végül az Alkotmány utcai Szendrei Júlia Leány Kereskedelmi Középiskolába, amely a volt Kereskedelmi Akadémia épületében működött. Emiatt többen úgy mondták, hogy a KERAK-ba járunk. Itt is szerencsém volt a

tanári karral. A párhuzamos osztályban például más tanította a könyvvitelt, és a diáktársak dolgozatírás előtt sírva jöttek hozzánk, hogy nem értik, nem tudják az anyagot. Nekünk valahogy – kitűnő tanárunknak, dr. Latosinszky Imrének köszönhetően –, mindez könnyűnek tűnt.

Később – politikai okok miatt – feloszlatták a tantestületet, de a tudásukat hasznosították. Többen jobb állásba kerültek, a könyvitel tanárunk a Számviteli Főiskolára került, az igazgatónk az egyik vidéki egyetemen magyart tanított, akadt olyan is, akiből tanfelügyelő lett. A közeledő front miatt két évet vesztettem, csak 1949-ben érettségiztem.

– *Miért történt a két év kiesés?*

– Ez egy külön történet. Apámat kétszer is behívták katonának, bár elég idős volt, hiszen 1897-ben született. Először pár hónap után leszerelték, majd másodszor 1944-ben vonult be. A Hadi Híradó Főnökségnél altisztként szolgált, hozta-vitte az írásos anyagot. Budára költöztünk albérletbe, mert azt gondoltuk, az esetleges harcok esetén talán ott jobb lesz. Gróf Esterházyék Bécsi kapu téri

Az újpesti iparosbál zászlószentelésére készülve

palotájában, a gépkocsivezetőjük kis szobáját béreltük. A grófék már elmentek, csak 2-3 ember tartózkodott a házban. Anyámék hazajártak Megyerre főzni, és csak a kész ételt hozták oda. Szekrény sem volt, bőröndből öltöztünk. A grófné komornájának unokahúga hasonló korú volt mint én, megmutatta a palota szobáit és a berendezését.

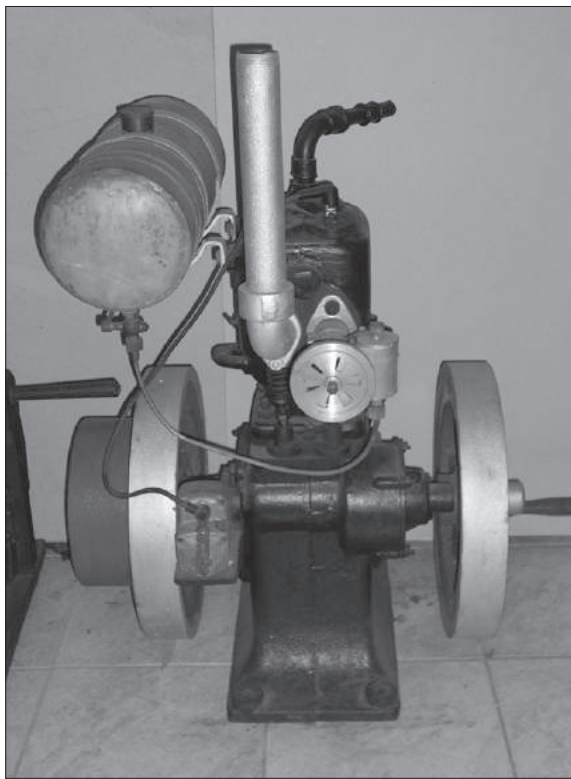
A front közeledtével a csoportfőnökség elindult. A honvédek családtagjai is helyet kaphattak a vonaton. Súlyos döntést kellett hozni, menni, itt hagyni mindent, vagy maradni... Elindultunk, az volt a cél, hogy ha harcoló alakulattal találkozunk, azok ne az oroszok legyenek. Egy Sopron melletti kis faluban töltöttük 1944 karácsonyát, majd autóval és gyalog mentünk tovább Ausztria északnyugati csücskébe, Thalbergbe, ott szállásolták el az egész társaságot. Központi keretből, nyilvántartás alapján kaptunk élelmiszer fejadagot. Arrafelé nagy harcok nem voltak. Amikor az amerikaiak elfoglalták a területet, apám a tisztekkel együtt hadifogságba került. Teherautókon Regensburg közelébe szállították őket. Az amerikaiak nem voltak felkészülve hadifoglyok elhelyezésére, így a magyarok az

első három napban élelem és fedél nélkül vészték át a hideget. Apu mesélte, hogy egy nagy területre összeterelték őket. Körülöttük ment a munkagép, egyik lyukat fúrt, a másik cölöpöt vert le, és kihúzták hozzá a szögesdrótot, így készült a tábor. Nagyon vártuk vissza apámat, nem tudtuk, hogy mi lehet vele. Néhány hét múlva, másokkal együtt megszökött. Csak az országút mellett mertek jönni, főleg éjszaka. Miután visszaért, viszonylag szabadon élhettünk, a falusiak befogadtak minket. 1946 késő tavaszán lehetőségünk nyílt a hazatérésre. Ismét választás elé kerültünk. Menjünk vagy maradjunk? Természetesen hazaindultunk!

Az élelmet jegyre kaptuk. Nyitott vagonokban két napig tartott az út, sütött a nap, emlékszem, egészen lesültünk. Nagyon rossz érzés volt a kontraszt. Hazatérésünk után rögtön a tisztiorvosnál kellett jelentkezünk, hogy nem hoztunk-e valamilyen fertőzést. Gúnyosan jegyezte meg: „Nyugatról jönnek, látom a jól tápláltságukon”. Na, majd adják itthon lejjebb is! A lakásunkat már kiutalták valakiknek, de ők belátták, hogy nekünk is élnünk kell, így csupán pár napig kellett osztozunk. Rövidesen kaptak másik lakást. Apus ismét elkezdte a spórolást, hogy szerszámokat vegyen, és talpra állítsa a céget. Amikor már ismét dolgozhatott, az Ister Vízművektől kapott megrendelést, közutakat, tűzcsapokat gyártott.

– *Meddig működhetett a műhely?*

– 1948-ban csak a száz főnél több alkalmazottat foglalkoztató üzemeket államosították. Apám és a hozzá hasonló kisüzemek tulajdonosai felsóhajtottak, hogy még legalább egy félévük van. Emlékeim szerint még húsz embernél is kevesebben dolgoztak nálunk, januárban mégis megjelent a bizottság. Akkoriban ez nem volt általános, inkább helyi intézkedés lehetett. Azt feltételeztük, hogy a vasöntőde miatt történt az eljárás, mert onnan vitték el a formázó kereteket, kéziszerszámokat. Korábban a lakásunk előszobájában állt apám íróasztala, az iratszekrény és a telefon. Az államosítás hírére javasoltam, hogy mindent helyezzük át az egyik faminta-raktárba. Alighogy elkészültünk, jött a hatóság. Látták, hogy hol az iroda, egyébként elfoglalták volna a lakásunkat. Megszüntették apu műhelyét, és

Eibel Gyula mester saját tervezésű, öntöttvas szivattyúja

különböző üzemekbe szállították a faminta-készítő és a lakatos szerszámokat. Ősrégi gépeink közül a legtöbbet ott hagyták, csak egy esztergapadot és egy marógépet vittek el. Szerencsére apu állást kapott az egyik vállalatnál, nyugdíjazásáig dolgozhatott. Jól tudott németül, egy német beruházásnál sokat segített cégének.

– *Később hogyan alakult az életed?*

– Érettségi után a szüleimmel arról beszélgettünk, hogy próbáljak meg egyetemre menni. Szerettem volna pedagógus lenni, volt hozzá kedvem, de hogy miért éppen földrajz szakot választottam, azt már nem tudom. Persze nem sikerült az „egyéb” származásom és a „nyugatos” besorolás miatt.

Egy építőiparral foglalkozó, angyalföldi kisüzemben helyezkedtem el. Később nagyobb cégekhez csatolták és Pestlőrincre költözött. Még azt is vállaltam, hogy kijárok oda, bár Újpestről elég hosszú ideig kellett utaznom. A számviteli rendszer módosításakor az állami vállalatok könyvelőit beiskolázták mérlegképes tanfolyamra, én is bekerülhettem. Rövid idő múlva, 1953-ban úgymond’ „racionalizáltak”, azaz leépítették az adminisztratív létszámot. A döntést aránylag humánusan hajtották végre. Én voltam az osztályon az egyetlen egyedülálló, öt heti fizetéssel bocsátottak el. Nem telt el az öt hét, amikor egy ismerőstől hallottam, hogy az Állami Bábszínház könyvelőt keres. Elmentem, jelentkeztem, fölvettek. Nagyon kényelmes, jó helyre kerültem, főleg a korábbi munkahelyemhez képest, ahol a „tízperces mozgalom” jegyében a személyzeti főnök reggel ott állt a kapuban, és aki tíz perccel a munkaidő kezdete előtt nem volt a munkahelyén, arról feljegyezte, hogy „elkészt”. (Szerintük ennyi idő kellett ahhoz, hogy valaki átöltözzön és elővegye a szükséges eszközöket a munkakezdéshez.)

A Bábszínházban nagyon jól éreztem magam, a munkát sem találtam megterhelőnek, talán mert az új rendszert tanultam már az iskolában is. A színház és az oktatás egyaránt a kulturális tárcához tartozott, így a „rossz származásom” ellenére támogatták a közgazdasági egyetemre történő felvételimet. Elég nehéz időszak várt rám, sok energiát követelt,

hogy heti két estét és a szombat délelőttöt az egyetemen töltöttem. Közben férjhez mentem, két gyermekem született. A család és a munka mellett tanultam, nem ment könnyen, de sikerült. A diploma után újabb továbbképzések következtek. Adószakértői, könyvvizsgálói vizsgám is van. Végigjártam a ranglétrát: könyvelőként kezdtem, majd gazdasági titkár, végül gazdasági igazgató lettem. 32 év után vonultam nyugdíjba.

– *Testvéred folytatta a családi hagyományt?*

– Gyuszi gépészmérnök lett, az Általános Gépészeti Technikumban [az ÜMSZKI elődje – a szerk.] végzett. A Tiszavidéki Vegyipari kombinátban dolgozott.

– *Nem ejtettük szót férjedről, ő is újpesti volt?*

– Anyósom családja vette a Knézich utcai telket, ők korábban Horton laktak. Itt építettek házat maguknak a kisebb gyerekekkel, és a már felnőtt fiúknak. Kétszer egy szoba spejzos beosztással, akkor még földes, sáros utcában. Apósom is a vasas szakmában dolgozott, fémmegmunkálást végzett különböző megrendelésekre.

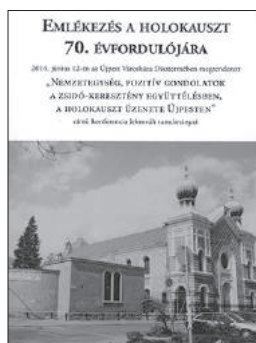
Az Újpesti Ipartestület Vas, Fém és Szerelő Szakosztálya időnként különböző rendezvényeken találkozott, összetartozó, egymást segítő csapat volt. Zolival gyerekkorunktól ismertük egymást, a szakosztály zászlószentelési ünnepségén találkoztunk először. Szokás szerint minden résztvevő díszmagyarba öltözött – kölcsönzői darabok voltak persze – és tablókép is készült. Kezdetben magáztuk egymást Zoli „kezit csókolom”-ot köszönt.

Teltek-múltak az évek, és a kapcsolataink egyre szorosabbá vált. Az esküvő után először anyuénál laktunk, majd az államosítás után önállósodtunk és átköltöztünk a férjem egyszobás lakásába. Nem maradtunk a Tomori utcában, mert féltünk a kitelepítéstől. Arra gondoltunk, az egyedi államosítás után még az is jöhet! Apósom egy szövetkezetben helyezkedett el, őket nem fenyegette a kitelepítés. Két gyermeket neveltünk fel. Lányom, Éva Angliában él a családjával, két fia van. Fiam, Zoltán építési vállalkozó Németországban. Sokat utazik, itthon is van cége, gyakran látogat. Ő viszi tovább apám műszaki és vállalkozói tehetségét. □

Könyvek Újpestről

Az Újpesti Közművelődési Kör 2017 októberében rendhagyó megemlékezést tartott az 1956-os forradalomról. A klubtagok sorra felidéztek újpesti forradalmi emlékeiket: a legfiatalabb, 4 évesként megőrzött apró emléképeit, a legidősebb, a forradalom kitörésekor már 30 éves dolgozó hozzászólása követte. Az izgalmas történeteket hallgatva merült fel a gondolat: ezek a töredékes, újpesti vonatkozású, hiteles „tükörcserepek” nem veszhetnek el! Mindenképp össze kell gyűjteni és maradandó formában közkinccsá tenni, hogy ne felejtődjenek el egy-egy család legendáriumában. Az ötletből így született meg a 30 visszaemlékezést tartalmazó dokumentumkötet Kőrösné Mikis Márta szerkesztésében, *Újpesti tükörcserepek – Emlékek az 56-os forradalomról* címmel, amely a személyesen átélt élmények közreadásával városunk helytörténetét gazdítja.

A közelmúltban került a helytörténeti gyűjteménybe a 2014-ben, az újpesti városháza dísztermében, a holokauszt 70. évfordulójára megrendezett emlékkonferencia tanulmánykötete. A Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar és az Újpesti Városvédő Egyesület közös tanácskozásának fókuszában Újpest 1835 és 1945 közötti időszakának zsidó lakossága állt, amely jelentős szerepet vállalt a községből rendezett tanácsú várossá gyarapodó település felvirágoztatásában. A konferencia előadóinak (Szöllősy Marianne, Iványi János, Kadlecovits Géza, Szerdóczy J. Ervin, dr. Zsengellér József, Weisz Péter) tanulmányai mellett, a kötet Ácsné dr. Róna Ágnes és Rappaport Zoltán visszaemlékezését is tartalmazza.

Városnapi kitüntetések

Az Újpesti Városnapok keretében augusztus 30-án, a Városháza dísztermében került sor az önkormányzat díjainak átadására. Újpest Díszpolgára címet kapott: Koronka Lajos, a Budapesti Komplex SZC Kozma Lajos Faipari Szakgimnázium intézményvezetője és Óze István, az UTE klubigazgatója. Újpestért Díjban részesült: dr. Kövesdi István, a Babits Mihály Gimnázium igazgatója, dr. Nyárs Csaba jogász és Somos Zsuzsa képzőművész. Az elismeréseket Wintermantel Zsolt Újpest polgármestere adta át.

Tanteremavató

Június 11-én ünnepélyesen felavatták fel a Rácz Gyöngyi Községi Központ Tanodájának új tantermét. Az épületben működik az Újpesti Cigány Helytörténeti Gyűjtemény, a Tanoda jól felszerelt tornaterme és az új tanterem, amelyet az EMMI és Újpest Önkormányzata támogatásával alakítottak ki. Az intézményben egyéni és csoportos oktatás keretében segítik a diákokat, akik családjuk történetén keresztül megismerik városuk történetét.

Helytörténeti tabló

Az Újpesti Tervtanács állásfoglalása alapján, helytörténeti adatokban gazdag, fényképes tablót helyezett el a közelmúltban az Újpest Home Ingatlancentrum az Árpád út 89. számú új építésű lakóházon. A tabló a telek, és a korábban ráépített épületek történetét, építészeti jellegzetességeit mutatja be.

Gyász hír

Életének 78. évében elhunyt dr. Lángfy György nyugalmazott főorvos, címzetes egyetemi docens. Az Április 4. Téri Általános Iskola elvégzését követően 1959-ben érettségizett a Könyves Kálmán Gimnáziumban. Orvosként a Testnevelési Főiskolán tanított, sportorvosként nemzetközi tekintélyre tett szert. A Sydneyi Olimpiai Játékok alkalmával a magyar csapat kísérelője volt. Búcsúztatására június 26-án került sor a Megyeri temetőben.

Szeptemberi számunkban az 1., 12., 13. és 30. oldalon látható fotókat az Újpesti Helytörténeti Gyűjtemény bocsátotta rendelkezésünkre.